

Рўзадорнинг мукофоти

Абу Хурайрадан (розийаллоху анху) ривоят қилинади: "Расулulloх (соллаллоху алайҳи ва саллам) дедилар: "Умматимга Рамазон ойида ўзга умматларга берилмаган бешта хислат берилди: 1. Рўзадорнинг оғзида пайдо бўладиган нохуш ҳид Аллоҳ таоло наздида мушқу анбар ҳидидан ҳам хушбўйроқдир. 2. Ифтор вақтигача рўзадорларга дарёдаги балиқлар ҳам истиффор айтиб, дуо қиладилар. 3. Аллоҳ таоло ҳар куни жаннатини зийнатлайди, сўнгра унга: "Менинг солиҳ бандаларимнинг дунё машаққатларини ортга ташлаб, сенинг ҳузурингга келишлари

Муҳаммад Закариё КАНДЕҲЛАВИЙ

УЛУҒ МАРҲАМАТ

яқиндир", дейди. 4. Бу ойда исёнкор шайтонлар кишанланади, шу сабаб улар ўзга ойлардаги каби ёмонликлар қила олмайди. 5. Рамазон ойининг охиригача рўзадорларнинг гуноҳлари мағфират қилинади". Саҳобалар сўрашди: "Ё Расулulloх, бу қадр кечаси бўладими?" Пайғамбар (алайҳиссалом): "Йўқ, балки хизматчига бериладиган ҳақ у вазифасини адо этганидан кейин тўлиқ берилади", деб марҳамат қилдилар" (*Имом Аҳмад, Баззор, Байҳақий ривояти*).

Шарҳ

Пайғамбаримиз (соллаллоху алайҳи ва саллам) ушбу муборак ҳадисларида умматларига Аллоҳ таоло ато этган бешта хос хусусият хабарини бермоқдалар. Бу бешта хусусият аввалги умматлар рўзадорларига берилмаганини айтиб, мусулмонларни уларнинг қадрига етишга тарғиб қилмоқдалар.

Биринчи хусусият. Рўзадор мўмин кунбўйи оч ва сувсиз юргани сабабли унинг оғзида пайдо бўладиган нохуш ҳид Аллоҳ таоло наздида мушқу анбар ҳидидан ҳам хушбўйроқдир. Муҳаддис олимлар бу ҳадис маъносида саккиз хил фикр билдиришган. Аммо мен ожиз банданинг (мавлоно Закариё ўзларини айтмоқдалар) наздида бу фикрлардан учтаси қувватлидир:

1. Аллоҳ таоло охиратда рўзадор кишига мукофот тарзида бу нохуш ҳиднинг ўрнига абадий хушбўйлик ато қилади. Бу эса мушқу анбарнинг муаттар ҳидидан юз чандон хушбўйроқ бўлади. Зеро,

"Дуррул мансур" ҳадис тўпламида бу маънони таъкидловчи ривоят бор.

2. Қиёмат куни қабрлардан қайта турилганида рўзадорларнинг оғзидан мушқу анбардан ҳам зиёда хушбўй ҳид таралиб туради.

3. Буниси мен ожиз банданинг фикридир. Бу дунёда ҳам рўзадор кишининг оғзидаги нохуш ҳид Аллоҳ таоло наздида мушқу анбардан хушбўйроқ бўлиб, бу муҳаббат бобига тегишли маънодир. Чунки бир кишини чин муҳаббат билан севсак, унинг нохуш ҳиди ҳам ёқимли туюлиши сир эмас. Яъни, ҳадиснинг маъноси рўзадор мўмин Аллоҳ таолонинг наздида комил қурб (яқинлик) ҳосил қилиб, маҳбуб бандага айланишидир. Чунки рўза Аллоҳ таолога энг маҳбуб ибодат. Қудсий ҳадисда ҳар бир эзгу амалнинг савоби фаришталар орқали берилиши, аммо рўза Аллоҳ учун бўлиб, унинг мукофоти Яратганнинг ўзи инъом қилиши айтилган. Яна бир ҳадисда рўза барча ибодатларнинг дарвозаси экани айтилади. Яъни, рўза сабабли қалб мунаввар, жасад сабрли бўлиб, барча ибодатлар учун йўл очилади. Аммо бунда рўзанинг барча одобларига риоя қилинган бўлиши шарт.

Шу ўринда бир масалани баён қилиб ўтаимиз. Рўзадорнинг оғзида пайдо бўладиган нохуш ҳид ҳақидаги ҳадисларни ўрганиб чиқиб, баъзи уламолар рўзадорларни аср намозидан кейин мисвок ишлатишдан қайтаришган.

(Давоми 8-бетда)

МУНДАРИЖА

Рамазон муборак!
 Муҳаммад Закариё КАНДЕҲЛАВИЙ
 Улуғ марҳамат1

Амри маъруф
 Фозил ЗОҲИД
 Муслмонлик шарафи7

Мунаввар олам
 Вафо ФАЙЗУЛЛОҲ
 Тақво йўли9

Ҳикмат
 Рўза танимизнинг закоти11

ЎМИ ҳаёти
 Юсуфжон МАҲМУДОВ
 Маърифатга хизмат қилиш ниятидамиз16

Маълумотхона
 Ислом олами конгресси19

Тафаккур
 Абу Ҳомид ҒАЗЗОЛИЙ
 Муҳаббат маърифатнинг самарасидир23

Мерос
 Зоҳиджон ИСЛОМОВ
 Бобурий хатида кўчирилган Қуръон24

Субҳаналлоҳ
 Ёсир БАННО
 Ўн уч ёшли воиз25

Машҳур қорилар
 Шукруллоҳ ЖАЛИЛ
 Довудхонтўра26

Шеърят
 Абдуллоҳ ҳожи АБДУҚОДИР
 Сийрату сувратимиз имтиҳон экан...28

Аъзамхон КАТТАЕВ
 Боамал олимни топсанг...29

Мактубларда манзаралар
 Маданиятхон МИРЗАЕВА
 Умидворлик30

Норали ҳожи ТЕМИРОВ ва бошқалар
 Кўзимизни очар фатволар30

Мухторхон ТОЖИБОЕВ
 Дуо қилинг30

Алишер ФАЙЗУЛЛОҲ
 Кул хожасига тенг бўлмас31

Тадқиқот
 Энг ақлли болакай31

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

Журналимиз саҳифаларида оят ва ҳадислар берилаётгани учун уни ножоиз жойларга ташламаслигини сўраймиз

Тафсир

Ваҳба МУСТАФО АЗ-ЗУҲАЙЛИЙ

4

ҚАДР СУРАСИ

“Аллоҳ таоло Қуръонни уч усул билан улуғлаган. Биринчиси, Қуръонни нозил этишни фақат Ўзига мансуб қилган. Иккинчиси, унинг улуғлиги ва шарафини билдириб, номини очиқ айтмай, ишора билан келтирган. Учинчиси, Қуръон нозил қилинган вақтнинг қадрини оширган: “Қадр кечаси нима эканини сиз қаердан ҳам билар эдингиз? Қадр кечаси минг ойдан яхшироқдир”.

Рамазон муборак!

10

МАРОҚАШДА РАМАЗОН

Мароқаш пойтахти Работ шаҳридаги қирол саройи олдида тўплардан ўқ отилиб, муборак ойнинг бошлангани билдирилади.

Хабарлар

12

Анжуман Бокуда ўтади

Озарбойжон президенти Илҳом Алиев ИКТ га аъзо давлатлар ташқи ишлар вазирлари 33-анжумани 2006 йили Боку шаҳрида ўтказилиши ҳақидаги фармонга имзо чекди.

Дарсхона
Акмал АВАЗ

14

НАСИҲАТЧИЛАРНИНГ АХЛОҚ-ОДОБЛАРИ

Ҳар нарсанинг вақти-соати бор. Аллоҳ их-лосга йўғрилган амалларни зое кетказмаслигини унутмаслик керак. Шошаётганингиздан меҳнатнинг самараларини илғамаетгандирсиз. Соатнинг юриши эмас, тўғри юриши муҳим.

Хотира

18

УЛУФ ВОИЗ ЁДИ

Машҳур Ислом олими, таниқли воиз Аҳмад Дийдод 83 ёшида вафот этди (*Аллоҳ раҳмат қилсин*). У исломий мавзудаги юздан ортиқ илмий ишлар муаллифи, Дурбан шаҳри (Жанубий Африқа Республикаси)даги халқаро Давват марказининг асосчисидир.

Машҳур Ислом олими, таниқли воиз Аҳмад Дийдод 83 ёшида вафот этди (*Аллоҳ раҳмат қилсин*). У исломий мавзудаги юздан ортиқ илмий ишлар муаллифи, Дурбан шаҳри (Жанубий Африқа Республикаси)даги халқаро Давват марказининг асосчисидир.

Адабиёт
АБДУРАҲИМ

20

— Энди менга айт-чи: отаннинг руҳи икки невараси уйланолмай қийналиб юришидан кўпроқ чирқилармикин ёки шу эккан кекса дарахти кесилишиданми?

Мўъжиза
Ҳорун ЯХЁ

32

ҚУРЪОНИ КАРИМ НИСБИЙЛИК ҲАҚИДА

“Дарвоқе, Парвардигорингиз наздидаги бир кун(лик азоб) сизларнинг ҳисоб-китобингиздаги минг йил каби бўлур” (*Ҳаж, 47*).

«HIDOYAT»
Ойлик диний-ижтимоий,
илмий-адабий нашр

Муассис

Ўзбекистон мусулмонлари идораси

Бош муҳаррир

Нуруллоҳ МУҲАММАД РАУФХОН

Таҳрир ҳайъати

Абдурашид қори БАҲРОМ
Абдулазиз МАНСУР
Неъматилла ИБРОҲИМОВ
Зоҳиджон ИСЛОМОВ
Абдураззоқ ЮНУС
Анвар ТУРСУН
Дурбек ОБИДЖОН
Муҳаммад Шариф ЖУМАН
Юсуфжон ИСҲОҚ
Эркин МАЛИК
Абдул Жалил ХЎЖАМ
(Бош муҳаррир ўринбосари)
Аҳмад Муҳаммад ТУРСУН
Муҳаммад Собит САЛОҲИДДИН
Исомиддин ОЛИМ ШАЙХ

Муқовани

Абдулбоқи ИМОМХОН ўғли тайёрлади
Бадий муҳаррир
Хайруллоҳ ҚУДРАТУЛЛОҲ ўғли
Матни
Райҳона ХОЛБЕК қизи
терди

Тарғибот-ташвиқот марказлари:

Андижон вилояти — 8.3742.24-34-04
Раҳбари Ўқтам ҳожи Умрзоқ
Фарғона вилояти — 8.37357.2-12-38
Раҳбари Салоҳиддин Нуриддин

Манзилимиз:

700021, Тошкент шаҳри,
Шайхонтоҳур тумани Навоий кўчаси 46-уй;
Тел: 49-18-26, 144-36-53.
Интернет сайтимиз: www.hidoyat.uz
Интернет почтаимиз: admin@hidoyat.uz
Ўзбекистон матбуот ва ахборот агентлигида
рўйхатга олинган.
Гувоҳнома рақами 170.

Босишга 2005 йил 20 сентябрда рухсат берилди.
Босмаҳонага 2005 йил 26 сентябрда топширилди.
Қоғоз бичими 84x108^{1/16}. Адади 12500 нусха.
222-сон буюртма. «KONI NUR» МЧЖда босилди.
Манзили: Тошкент, Муқимий к., 178-уй.

Кўлэмалар қайтарилмайди, тақриз қилинмайди.
Мақолалар хат орқали юборилганида исми шарифлар
тўлиқ ёзилиши, манзил аниқ кўрсатилиши шарт.

Меҳрибон ва Раҳмли Аллоҳ номи билан.

1. Албатта, Биз у (Қуръон)ни Қадр кечасида нозил қилдик. 2. (Эй Муҳаммад алайҳиссалом,) Қадр кечаси нима эканлигини Сиз қаердан ҳам билар эдингиз?! 3. Қадр кечаси минг ойдан яхшироқдир. 4. У (кеча)да фаришталар ва Рух (яъни, Жаброил алайҳиссалом) Парвардигорларининг изни-ихтиёри-ла (йил давомида қилинадиган) барча ишлар билан (осмондан заминга) тушурлар. 5. У (кеча) то тонг отгунча тинчлик-омонликдир.

Ваҳба Мустафо аз-ЗУҲАЙЛИЙ

ҚАДР СУРАСИ

«Мунир» тафсиридан

Бу сура Аллоҳ таоло Қуръони каримни нозил қилган кечанинг сифати билан “Қадр сураси” деб номланган. “Қадр” улуг ва шараф маъносидадир. “Албатта, Биз у (Қуръон)ни Қадр кечасида нозил қилдик”, яъни, қадр ишлар улуг ва шарафли кечада тушира бошладик.

Сура ўз ичига олган нарсалар

Маккада нозил бўлган бу сурада Қуръони карим нозил бўлишининг бошланиши, Қадр кечасининг бошқа кун, бошқа тун ва бошқа ойлardan афзаллиги баён этилган. Бу кечада фаришталар, жумладан, Жаброил (алайҳиссалом) раҳм қилувчилар раҳмлиси Аллоҳ ҳузуридан солиҳ мўмин бандаларга нур, фазилат ва хайр-барака билан тушади.

Қуръоннинг Қадр кечасида нозил бўлиши

“Қадр кечасида нозил қилдик”, дейилишидан мурод Қуръон оятлари шу кеча нозил бўла бошлади, демакдир. Чунки Расулulloҳга (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) пайғамбарлик Рамазон ойида келган. Шунинг учун бу сурада “Албатта, Биз у (Қуръон)ни Қадр кечасида нозил қилдик”, дейилади.

Духон сурасининг 1 — 6-оятларида ҳам бундай марҳамат қилинади: “**Ҳо. Мим. Очиқ-равшан китоб — Қуръонга қасамки, албатта, Биз уни бир муборак-баракотли кечада нозил қилдик. Дарҳақиқат, Биз (инсонларни ушбу Қуръон билан охират азобидан) огоҳлантиргувчи бўлдик. У (кеча)да барча пухта-аниқ иш(лар) айрилур (белгиланур).** (Бу кечада тақдир қилинадиган

барча ишлар) **Бизнинг ҳузуримиздан бўлган Ишдир. Дарҳақиқат, Биз (башариятга пайғамбарлар) юборгувчи бўлдикки, (бу) Парвардигорингиз томонидан бўлган раҳмат — меҳрибонликдир. Албатта, Унинг Ўзигина (барча нарсани) Эшитгувчи, Билгувчидир”.**

Бақара сурасидаги: “(У санокли кунлар) **Рамазон ойидирки, бу ойда одамлар учун ҳидоят бўлиб ва ҳидоят ва Фурқон (ҳақ билан ботилни ажратгувчи)нинг очиқ оятлари бўлиб Қуръон нозил қилинган**” мазмунли 185-оят ҳам муборак Рамазон ойида Қуръони карим нозил бўла бошлаганини билдиради.

Анфол сурасидаги: “(Эй мўминлар,) **агар сизлар Аллоҳга ва (ҳақ билан ноҳақликнинг) ажралиш куниди — икки жамоа тўқнашган кунда, (яъни, Бадр жангида) бандамиз (Муҳаммад)га нозил қилганимиз (оятлар ва фаришталардан иборат) нарсага имон келтиргувчи бўлсангизлар**”, мазмунли 41-оятда Қуръони карим нозил бўлган вақт эмас, балки Рамазон ойининг ўн еттинчиси — Бадр куниди урушга тааллуқли ҳукмлар, фаришталар ва ғалаба ҳақидаги оятлар нозил бўлгани мўминларга эслатилади. Бадр куни ҳақ билан ботилнинг ораси ажратилгани боис “Фурқон куни” деб таърифланяпти.

Нозил бўлиш сабаблари

Ибн Абу Ҳотам ва Воҳидий Мужоҳиддан (розийаллоҳу анху) ривоят қилишади: “Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) Бани Исроилдан Аллоҳ йўлида минг ой силоҳ кийиб

юрган бир кишини зикр қилганларида мусулмонлар ажабланишди. Шунда Аллоҳ таоло бу сурани туширди: **“Албатта, Биз у (Қуръон)ни Қадр кечасида нозил қилдик. Қадр кечаси нима эканини сиз қаердан ҳам билар эдингиз? Қадр кечаси минг ойдан яхшироқдир”**. Яъни, Бани Исроилдан бир киши Аллоҳ йўлида силоҳ ки-йиб юрган минг ойдан ҳам афзалроқдир.

Ибн Жарир Мужоҳиддан (розийаллоху анху) ривоят қилади: “Бани Исроилдан бир киши кечани бедор ўтказиб, кундузи душманга қарши курашар эди. Шу тариқа минг ой курашда давом этди. Аллоҳ таоло **“Қадр кечаси минг ойдан яхшироқдир”** оятини тушириб, бу кеча Бани Исроилдан бир кишининг (минг ойлик) амалидан яхшироқ эканини билдирди”.

Тафсири ва баён

“Албатта, Биз у (Қуръон)ни қадр кечасида нозил қилдик”, яъни, Қуръони каримни нозил этишни Қадр кечасида бошладик. Қадр кечаси муборак кечадир. **“Биз у (Қуръон)ни муборак кечада нозил қилдик”** (Духон, 3); **“У санокли кунлар) Рамазон ойидирки, бу ойда... Қуръон нозил қилинган”** (Бақара, 185). Сўнг йигирма уч йил мобайнида воқеа ва ҳодисаларга илоҳий ҳукми баён этиб, бўлиб-бўлиб туширишни тамомладик.

Маҳмуд Замахшарий (раҳматуллоҳи алайҳ) бундай дейди: “Аллоҳ таоло Қуръонни уч усул билан улуғлаган. Биринчиси, Қуръонни нозил этишни фақат Ўзига мансуб қилган. Иккинчиси, унинг улуғлиги ва шарафини билдириб, номини очиқ айтмай, ишора билан келтирган. Учунчиси, Қуръон нозил қилинган вақтнинг қадрини оширган. **“Қадр кечаси нима эканини сиз қаердан ҳам билар эдингиз? Қадр кечаси минг ойдан яхшироқдир”**. Яъни, Қадр кечаси нима эканини сизга нима билдирди? Бу сўроқ Қадр кечаси шаънини кўтариш, қадрини улуғлаш, шарафини баён этиш учундир.

Маҳмуд Замахшарий (раҳматуллоҳи алайҳ) яна айтади: «Қадр кечаси ишлар тақдир ва ҳукм этиладиган кечадир. Духон сурасининг 4-оятда ҳам: **“У (кеча)да барча пухта-аниқ иш(лар) айрилур** (белгиланур)”, деб баён этилган».

Қадр кечасида қилинган амал минг ойда қилинган амаллардан яхшидир. Имом Аҳмад ва Насайлар Абу Хурайрадан (розийаллоху анху) ривоят қилишларича, Рамазон ойи келганида Расулуллоҳ (соллаллоху алайҳи ва саллам): “Сизларга Рамазон ойи, муборак ой келди. Аллоҳ сизларга бу ойда рўза тутишни фарз қилди. Бу ойда жаннат эшиклари очилади, дўзах эшик-

лари ёпилади ва шайтонлар кишанланади. Унда минг ойдан яхши бир кеча бор. Ким ундаги яхшиликлардан маҳрум бўлса, маҳрум қилинади”, деб марҳамат этганлар. Имом Бухорий ва Имом Муслим “Саҳиҳ”ларида Абу Хурайрадан (розийаллоху анху) Расулуллоҳнинг (соллаллоху алайҳи ва саллам): “Ким Қадр кечасида имон билан Аллоҳ розилиги учун ибодат қилса, олдинги гуноҳлари мағфират қилинади”, деганлари келтирилган.

“У (кеча)да фаришталар ва Рух (яъни, Жаброил (алайҳиссалом) **Парвардигорларининг изни-ихтиёри-ла** (йил давомида қилинадиган) **барча ишлар билан** (осмондан заминга) **тушурлар”**. Яъни, фаришталар, жумладан, Жаброил (алайҳиссалом) бу кечада келгуси (йилгача) тақдир қилинган амаллар билан осмондан ерга тушадилар. Расулуллоҳ (соллаллоху алайҳи ва саллам): “Аллоҳ таоло Бароат кечасида тақдир қилинган нарсаларни тайин этади. Қадр кечаси келганида уни ўз эгаларига топширади”, деганлар. Улар Аллоҳнинг изнисиз ҳеч бир ишни қила олишмайди.

Марям сурасининг 64-оят мазмуни бундай: **“Биз фақат Парвардигоринингизнинг амри билангина нозил бўлурмиз”**. Оятда зикр этилган “Рух” Жаброилдирлар (алайҳиссалом). У зотнинг ша-рафлари юксак бўлгани учун номлари ажратиб зикр қилинган.

Фаришталарнинг ерга тушиб, оладиган фой-

даларидан бири — улар осмонда яшовчиларда кўришмаган тоатлар турини ерда кўришади. Аллоҳга тасбеҳ айтувчиларнинг овозидан хуш-ҳол бўлган гуноҳкорларнинг оҳларини эшитиб: “Келинлар, бизнинг Раббимизга тасбеҳимиздан кўра яхши бўлган овозни эшитамиз”, дейишади.

Бу кечада ерда қилинган тоатнинг даражаси ортиқ бўлгани учун фаришталар ҳам, савоблари кўпайишини кўзлаб, ерда тоат қилишни ишташади.

“У (кеча) то тонг отгунча тинчлик-омонликдир”.

Қуръон нозил бўлиши ва фаришталар ҳозир бўлишлари сабаб яхшиликлар билан ўралган бу кеча бошдан-охир фақат саломатлик, омонлик, яхшилик ва баракот билан тўладир, унда ёмонлик йўқдир. Қуёш ботганидан тонг отгунгача бу ҳол давом этади. Тонг отгунча фаришталар жамоа-жамоа бўлиб раҳмат билан ерга тушишади.

Сурадан ўрганганларимиз

1. Қуръони карим муборак Рамазон ойи кечаларидан бири Қадр кечасида нозил бўла бошлаган.

2. Қадр кечаси шараф ва улуғлик, ҳукм ва тақдир кечасидир. Аллоҳ таоло унда ажал, ризқ ва бошқа ишларни тақдир қилиб уларни мукаллаф фаришталар — Исрофил, Микоил, Азроил ва Жаброилга (алайҳимуссалом) топширади.

3. Қадрли кечада қилинган амал бошқа пайтлардаги минг ойлик амалдан яхшидир. Мана шу кечада минг ойда ҳам топилмайдиган кўп яхшиликлар тақсим қилинади.

4. Фаришталар, жумладан, Жаброил (алайҳиссалом) барча осмондан, “Сидратул мунтаҳо”дан ҳам тушишади. Улар тонг отгунча одамларнинг дуосига “омин” деб туришади.

5. Қадр кечаси Аллоҳ фақат омонлик, тинчлик, хайр ва барака туширувчи кечадир. Бу кечада шайтон бирор ёмонлик қилиш ва озор беришга қодир бўлмайди. Бу кеча барча яхшиликлар ва баракотларни, ризқлар тақдири, диний ва дунёвий манфаатларни қамраб олади.

Имом Аҳмад Убода ибн Сомитдан (розийаллоҳу анҳу) ривоят қилади: «Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам): “Қадр кечаси Рамазоннинг охирги ўн кунлигидадир. Ким унда имон билан Аллоҳ розилиги учун ибодат қилса, албатта, Аллоҳ аввалгию кейинги гуноҳларини кечиради. У тоқ рақамли кечада бўлади. Тўққизинчи ёки еттинчи ёки бешинчи ёки

учинчи ёки охирги кеча қадр кечасидир”, дедилар».

Қадр кечаси қайси кеча?

Аксар уламоларнинг фикрига кўра, Қадр кечаси ҳар Рамазон ойининг йигирма еттинчи кечасидир. Имом Муслим ва Термизий Зирр ибн Хубайшдан ривоят қилган ҳасан саҳиҳ ҳадис бунинг далилидир. Зирр (розийаллоҳу анҳу) Убай ибн Каъбга (розийаллоҳу анҳу): «Биродарингиз Абдуллоҳ ибн Масъуд: “Ким бир йил тунлари қоим бўлса, Қадр кечасини топади”, деб айтганлар», деганида, Убай ибн Каъб: “Аллоҳ Абу Абдураҳмон (яъни, Ибн Масъуд)ни мағфират қилсин, ҳақиқатда у Қадр кечаси Рамазоннинг охирги ўн кунлигида эканини билар эди. Бу кеча йигирма еттинчи кечадир, лекин одамлар у нарсага суяниб қолмаслигини хоҳлаб айтмасди, — деди. Сўнгра қатъий қасам ичиб: — Йигирма еттинчи кечада”, деди. Шунда мен: “Эй Абу Музир, нима далил билан бундай дейсан?” дедим. У зот: “Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) бизга айтган белги билан: у кун қуёш шуъласиз чиқади”, деб жавоб берди.

Қадр кечасининг аломатлари

Қадр кечасининг аломатларидан бири — қуёш ўша кунни шуъласиз оқариб чиқади. Абу Довуд ат-Тайолисий Ибн Аббосдан (розийаллоҳу анҳу) ривоят қилади: «Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) Қадр кечаси ҳақида: “У кеча иссиқ ҳам, совуқ ҳам бўлмайди. Қуёш ўша кунни оч қизил ҳолатда чиқади”, дедилар».

Ибн Абу Осим ан-Набил Жобир ибн Абдуллоҳдан ривоят қилади. «Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам): “Мен Қадр кечасини билдим. Сўнг у менга унуттирилди. У Рамазон ойининг охирги ўн кунлигидаги кечаларнинг биридадир. У кеча очиқ ярқираган бўлиб, иссиқ ҳам, совуқ ҳам эмас. Гўё ой борга ўхшайди. У кеча тонг отгунгача шайтонлар чиқмайди”, дедилар».

Қадр кечасини кечалар орасига яширишнинг ҳикмати

Қадр кечасини яширишнинг ҳикмати ўлим вақтини ва қиёматни яшириш ҳикмати кабилдир. Қадр кечаси мукаллафлар тоат этишга рағбат ва ҳаракатни кучайтириши, ғофил ва дангаса бўлмаслиги учун яширилган.

Анвар АХМАД
таржимаси

Аллоҳ танлаган динни — Исломни қабул қилган кишининг муқаддас бурчи икром ва тасдиқни амал билан мустақкамлашдан, зиммасига юкланган шартларни оғишмай адо этишдан, доимо, ҳамма ерда, ҳар қандай шароитда имон-этиқодга содиқ бўлиб қолишдан иборат.

Бу мавзуга туртки бўлган сабабларнинг бирини айтиб ўтай.

Чет элда вақтинча ишлаб қайтган йигит сафар таассуротлари ҳақида ҳикоя қилиб берди. Унинг оғзидан эшитганларимиздан бир шингил:

«...Биз ишлаган корхонада ҳар хил динга ва миллатга мансуб ёшлар бор эди. Улар билан тез орада иноқлашиб қолдик. Ишбошимиз ўрис йигити Алёша аввал бизни ёқтирмагандек, камситгандек, намоз ўқиганимизда масхаралагандек бўлди. Кейинчалик ишимизни, хулқ-атворимизни синчковлик билан кузатиб, ёмон одамлар эмаслигимизга қаноат ҳосил қилди. Алёшанинг динга

савол берайлик: амалларимиз мусулмонлик шайнимизга муносибми? Бу саволнинг жавоби кишини ўйлантириб қўяди. Буюрилган илоҳий амрларни хушув билан холис адо этаётирмиз, деб айта олмаймиз. Ахир, Ислом динининг рукнларини ёдлашдан мақсад уларнинг риояси экани ўз-ўзидан равшан-ку. Сўз ёдлаш тўтиқушга, акс садо кўхна деворга ҳам хос. Амал бўлмаса, илму саводдан не фойда? “Билдинг, нега қилмадинг?” деган саволнинг жавоби оғир!

Мусулмоннинг қиёфаси нафақат тоат-ибодатда, шу билан бирга, унинг кундалик ҳаётида, юриш-туришида, одоб-ахлоқида ҳам акс этади. Тилидан, қўлидан бировга озор етмайди. Ўзаро муомалада ҳалоллик ва инсоф дастурига риоя қилади, кечиримли, киришимли бўлади. “Биров билан киришолмайдиган одамда ҳеч бир хайр йўқдир”, деган ҳадиси шарифга биноан, керак вақтида мурося ва мадора йўлини тутлади.

МУСУЛМОНЛИК ШАРАФИ

ишониши, насроний этиқодида экани ва черковга бориб туришидан хабардор бўлдик. Гоҳ-гоҳ биз билан диний мавзуда суҳбатлашар, Ислом динига қизиқиб, саволлар беради. У бизга яхшилик қилди, шаҳарда мусулмонлар масжиди бор экан, намозни жамоатга қўшилиб ўқишимизга шароит яратиб берди. Айниқса, хайрлашаётган вақтимизда айтган сўзларидан бизга нисбатан салбий фикрда эмаслиги маълум бўлди:

— Яхши ишладиларинг, раҳмат. Сизлар билан яқиндан танишиб, мусулмонлар ҳақидаги тасавурум ҳам ўзгарди. Тўғриси айтсам, соқол қўйган, намоз ўқиётган одамлар кўзимизга ёмон кўриниб қолган, улар ҳақидаги ҳақоратли сўзларга қулоққанди бўлганмиз. Чамаси, беш-ўн бузғунчининг қораси юқиб, диндорлар айбланыпти, шекилли. Салбий ҳодисаларни диний этиқод билан боғлаш, ёвузликни динга, миллатга нисбат бериш тўғри эмас, деб ўйлайман. Мана, сизлар исломий ахлоқни сўздагина эмас, амалда кўрсатдингиз. Қани ҳамма сизлардек мусулмон бўлса...»

“Мусофир бўлмагунча, мусулмон бўла олмайсан”. Бу мақолда сафар жиддий имтиҳон эканлигига ишора бор. Мусулмоннинг иродаси, қийинчилик ва машаққатларга бардоши, сабр-тоқати сафар давомида синовдан ўтади. Ҳозирги вақтда ўқишга, ишлашга, саёҳат ёки тижорат учунми, сафар қилувчилар сони кўпайиб бораётди. Уларга оқ йўл тилаш билан бирга, битта талабни ўқтирмақ жоиз: қаерда бўлсаларинг ҳам, мусулмон эканларингни унутманглар, ер юзига маърифат зиёсини таратган диёр фарзанди эканликларингни эсда тутинглар...

Қадами етган ҳамма жойда тўғри йўлда қоим тура олган кишига мусулмон деган номнинг ўзи ҳар қандай мансаб-мартабадан улуг.

Келинг, энди, бир мўмин сифатида ўзимизга

Исломнинг асл моҳиятини белгилловчи омил, тарбия усули муҳаббатдир. Ҳақиқий муҳаббат Аллоҳни севишдир. Раббини севган банда Унинг расулини ва дўстларини ҳам севади. Қуръонни, суннатни дастуриламал қилиб, ажру савобга қўшиш этади, исёну тўғёнлардан тавба-тазарру қилади. Бундай кишилар шарру шақоватдан ҳазар қилиши хайру ҳасанотни севганидан, ёмоннинг феълидан газабланиши унга раҳми келганидандир. Чунки тонгла маҳшарда ёмонликнинг жазоси олов! Бас, шундай экан, ўт ичига бораётган биродарингни (силтаб-тортиб бўлса ҳам) изига қайтаришдан ортиқ яхшилик борми?

Бундай ҳиммат содиқ дўстан чиқади. Муҳаббатсиз кишидан эзгулик ва хайрни кутиб бўлмайди. Ҳадис мазмуни: “Бир-бирингизни севмагунча мўмин бўла олмайсиз. Мўмин бўлмагунча жаннатга қира олмайсиз”.

Фузулий айтади: “Муҳаббатсиз кишининг кўнгли қишдир, асло ёз ўлмас”.

Қишдан ҳарорат кутиш нораво: Ҳароратсиз қалб ўликка ўхшайди, муҳаббатгина уни тирилтиради.

Таъбир жоиз бўлса, сева олмаслик қусурдир, хасталиқдир. Бу хасталиқнинг оқибати — гавҳардан айрилиш. Имон гавҳаридан! Муҳаббатсиз кўнгида меҳр-шафқат, садоқат ва вафо бўлмайди, нагизжада имон нури сўна бошлайди. Имонсиз кишининг яхшилиги — миннат, шафқати — жафо, фойдаси — зиён, тузмоғи — бузмоқдир. Унинг шарридан офатлар қўпиб, элга хароблик юзлангай. Аллоҳ сақласин.

Имтиҳон майдонида миз. Мусулмонлик шарафини юксак тутиб, ҳаёт имтиҳонидан муваффақиятли ўтайлик. Ана шунда Аллоҳ розилигини қозонажакмиз, иншааллоҳ.

Фозил ЗОҲИД

УЛУҒ МАРҲАМАТ

(Давоми. Бошланиши 1-бетда)

Бизнинг ҳанафий мазҳаб имомларимиз мисвокни ҳар вақт, ҳатто аср намозидан кейин шомгача ҳам истеъмол қилишга рухсат беришади. Уларнинг фикрича, ҳадисларда ворид бўлган нохуш ҳид рўздорнинг ошқозонида у бўш қолиши натижасида пайдо бўлади, тишлари орасидан чиқмайди, шу сабабли ҳар вақт мисвок ишлатиш жоиздир.

Иккинчи хусусият. Рўздорлар ҳаққига ҳатто сувдаги балиқлар ҳам истиғфор айтиб, дуо қилишар экан. Бу сўздан мақсад рўздорлар ҳаққига дуо қилувчиларнинг ниҳоятда кўплигини баён қилишдир. Бу борада бошқа бир қанча ривоятлар бор. Улардан бирида фаришталар истиғфор айтиб, дуо қиладилар, дейилган. Бунга ушбу оят далилдир:

"Имон келтириб, солиҳ (эзгу) амалларни бажарган зотлар учун Раҳмон (сифатли Парвардигор махлуқлари қалбида) муҳаббат пайдо қилади".

Бир ҳадиси шарифда айтилади: «Агар Аллоҳ таоло бир бандасини яхши кўрса, Жаброилни (алайҳиссалом) чақириб, унга дейди: "Менга фалон бандам суюклидир. Сен ҳам бу бандамни яхши кўргин". Жаброил (алайҳиссалом) бу бандани яхши кўриб, дўст тутадилар. Сўнгра осмон аҳлига (фаришталарга) нидо қиладилар: "Фалон банда Аллоҳга суюклидир. Сизлар ҳам у бандани севинглар". Бутун осмон аҳли бу бандани яхши кўриб, дўст тутадилар. Сўнгра бу банда ер юзидаги барча махлуқлар томонидан севилади. Шу сабабли уни ҳатто сувдаги балиқлар ҳам севади ва ҳаққига истиғфор айтиб, дуо қилади».

Учинчи хусусият. Жаннатнинг ҳар куни зиёда зийнатланиши. Бу маъно бошқа бир қатор ривоятларда ҳам таъкидланган. Рўздорлар дунёда Аллоҳ таолонинг маҳбуб бандалари, охиратда жаннат уйининг улуғ меҳмонлари бўлишади. Аслида меҳмон келишидан аввал уйларга оро-йиш бериб, ҳозирлик кўрилади. Аллоҳ таоло бандаларига ниҳоятда меҳрибон. Шу сабабли Рамазон ойида бандаларининг тоат-ибодатларидан рози бўлувчи улуғ Раббимиз охиратда биз мусулмонларни жаннат боғларида меҳмон қилади.

Тўртинчи хусусият. Исёнкор шайтонлар кишанланади. Натижада бу муборак ойда гуноҳлар сони кескин камаяди. Барчамиз бу ҳолга гувоҳ бўламиз. Зеро, муборак Рамазон ойи кириб келиши билан энг қабих ишлардан бири ароқхўрлик камайиб, бу ой ҳурматидан кўпчилик бу ҳаром ичимликни ичишдан тўхтади.

Бошқа гуноҳлар ҳам камаяди. Аммо баъзи гуноҳлар содир бўлиб туради. Бу ҳолат ҳадис мазмунига зид эмас. "Исёнкор шайтонлар" сўздан мурод шайтонларнинг катталаридир. Ҳар бир инсоннинг ўз шайтони, яъни, кичик шайтонлар душманлигини давом эттираверади. Аммо рўздор ихлоси, рўзаси улардан ғолиб келади. Чунки рўза туфайли саркаш нафснинг шаҳвоний қуввати кесилади. Ахир шайтонлар бандаларни фақат уларнинг нафси ёмонликлари орқали йўлдан уришга эришади. Агар кишининг нафси риёзат билан жиловланса, шайтонлар бундай бандани адаштиришга йўл тополмайди. Демак, саркаш ҳавои нафс банданинг энг катта душманидир. Рамазон эса нафсни тарбиялаш, поклаш, чиниқтириш оидидир. Бу улуғ ҳидоят ойининг улкан фазилати ва беҳисоб ажр-савобидан бандалар баҳраманд бўлишлари учун уларнинг икки катта душмани — нафс ва шайтоннинг жиловланиши Аллоҳ таолонинг улуғ марҳаматидир.

Бешинчи хусусият. Рамазон ойининг сўнгги кечасида барча рўздорларнинг гуноҳлари мағфират қилинади. Бу мазмун ҳам бошқа ривоятларда таъкидланган. Аммо Рамазон ойидаги энг улуғ кеча Қадр кечаси бўлгани сабабли, бу улуғ ваъда — гуноҳларнинг кечирилиши шу кечага тааллуқли бўлса керак, деб саҳобалар савол сўрашди. Шунда Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам): "Йўқ, Қадр кечасининг улуғ фазилатлари ўзи биландир. Балки бу мағфиратга рўздорлар улуғ ибодат ойининг сўнгги кечасида эришадилар", деб марҳамат қилдилар.

Саҳарликда барака бор

Ибн Умардан (розийаллоҳу анҳу) ривоят қилинади. Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) бундай дедилар: "Аллоҳ таоло ва унинг фаришталари саҳарлик қилувчиларга раҳмат тилаб, дуо қиладилар" (*Имом Табароний ва Ибн Ҳиббон ривояти*).

Шарҳ

Саҳарликнинг фазилатини таъкидловчи ривоятлар кўп. Анас ибн Моликдан (розийаллоҳу анҳу) ривоят қилинади. Пайғамбаримиз (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) марҳамат этдилар: "Саҳарлик қилинглар, албатта, саҳарликда барака бордир" (*Имом Бухорий ва Муслим ривояти*).

Амр ибн Оссдан (розийаллоҳу анҳу) ривоят қилинади: "Пайғамбаримиз (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) марҳамат қилдилар: "Бизнинг рўза-

миз ила аҳли китобларнинг рўзаси орасидаги фарқ саҳарлик емакдир" (*Имом Муслим ривояти*).

Саҳарлик ейишнинг савоби ва баракаси чексиздир. Аллома Айний Ҳанафий (раҳматуллоҳи алайҳ) ўн етти саҳобадан саҳарлик қилиш фазилати ҳақидаги ҳадисларни келтириб, унинг мустаҳаб амал эканига уламолар ижмоси борлигини айтганлар. Аммо кўпгина одамлар таровеҳ намозидан кейин овқатланиб, ухлаб қоладилар ва саҳарликка туролмай, савобидан маҳрум бўладилар. Чунки саҳарлик субҳи содиққа яқинроқ вақтда таомланиб олишдир. Баъзи уламолар саҳарлик вақти кечанинг қоқ ярмидан бошланади, дейишади. Аллома Замахшарий (раҳматуллоҳи алайҳ), кечанинг охириги олтидан бир қисми саҳарлик учун афзал вақтдир, дейдилар. Пайғамбаримиз (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) саҳобаларига: "Бирор киши саҳарлик таклиф қилса, олинг, барака таомидан тановул қилинг", дер эдилар. Бир ҳадисда Расуллуллоҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) бундай марҳамат қилганлар: "Саҳарликни еб, рўза тутишга қувват ҳосил қилинглар, кундузги уйқу билан тунги ибодатга қувват ҳосил қилинглар". Мўминлар Пайғамбаримизнинг (алайҳиссалом) кўрсатмаларига мувофиқ саҳарлик қилишса, савоб ва баракаларига эришадилар.

Саҳарлик тановулида ортиқча исрофга ёки нуқсонга ҳам йўл қўймаслик керак. Яъни, ниҳоятда кам овқатланиб, сув ичиб, кун давомида заиф бўлиш ёки чанқаб қолиш яхши эмас. Ёки ниҳоятда кўп овқатланиб, соғлигига зиён етказиш ҳам дуруст эмас. Аллоҳ таоло барчамизга набавий кўрсатмаларга амал қилиш тавфиқини насиб этсин.

Ғиёсиддин ЖАМОЛ
таржимаси

Ойлар султони Рамазони шариф ҳам келди. Руҳиятимизда, қалбимизда шунга яраша кайфият, қимматли дамларга тадорик... Ахир бу ойда бир яхшиликка етти юз ҳисса савоб берилади, нафл ибодат фарз қаторида кўрилади... Бундай дамлар кўнгил астойдил тақвога интилади, оқил насихатгўйга эҳтиёж сезади. Шайх Маҳмуд Асъад Жўшоннинг "Рамазон ва тақво" китоби менга шундай ҳамсуҳбат бўлди.

ТАҚВО ЙЎЛИ

Бу китобнинг ҳикмати нимада?

Рамазон ойининг фазилатларига бошқа ҳеч бир ойда етиб бўлмайди. Ҳамма ибодатлар ўзимиз учун бўлса, рўза Аллоҳ учун тутилади. Унинг ажр-мукофотини ҳам Аллоҳнинг ўзи беради. Лекин рўза қадри маълум бир вақт — кундузлари нафсоний-жисмоний эҳтиёжлардан тийилиб туриш билангина белгиланмас экан. Балки Рамазон руҳоний тийилишга кўнима ҳосил қилиш, Аллоҳ қайтарган нарсалардан чинакамага ва бутунлай қайтишни ўрганиш ойи экан. Бу ҳикматни англайтиш, тақводорликка бошлаш "Рамазон ва тақво" суҳбатлар тўпламининг жаҳваридир.

Китобда рўзага оид Қуръони карим оятлари, Пайғамбаримизнинг (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) ҳадиси шарифлари ҳайратланарли ва самимий тарзда эслатиб, шарҳлаб ўтилади. Бу самимият таъсири юракка етиб боради. Энг асосийси, ақлимизга, нафсимизга қилинган мурожаат дилимизни поклайди. Рўза шарофати ила ибодатларга иштиёқимиз ортади. Ҳаётдан олинган кузатишлар, сабоқлар яхшиликка бошлаши турган гап. Мана, улардан айримлари:

«Ҳадисда айтилган: "Рамазон сабр ойи". Сабр қиламиз: сув ичмаймиз, овқат емаймиз, аммо мен бу ерда сабр деганда жаҳл ва ғазабдан тийилишга урғу бермоқчиман. Болаларингиз, хотинингиз, қўшнингизга қизишмайсиз, ҳалим ва салим бўласиз».

"Рўза тутишдан мақсад иродани мустаҳкамлаш, ўзига ҳоким бўлиш".

"Инсон ё яхши сўзни гапириши, ёки сукут сақлаши керак".

"Нафсингиз энг буюк душманингиз. Рамазон — тақвони ўрганиш, нафсни енгиш ойи. Оч туриб, нафсни енгишга ўрганилади".

"Кўнгилнинг тақвоси ҳаромга қарамасликдир".

Аллоҳ Рамазоннинг ҳар бир онидан барчамизни тақвога, ана шундай саодатмандликка бошласин, риёдан сақласин!

Вафо ФАЙЗУЛЛОҲ

МАРОҚАШДА РАМАЗОН

Мамлакат Африқо қитъасининг шимолида жойлашган. Мароқашда Рамазон ойи кирганини давлат бошлиғи, яъни, қирол эълон қилади.

Пойтахт Работ шаҳридаги қирол саройи олдида тўплардан ўқ отилиб, муборак ойнинг бошлангани билдирилади.

Бу ойда рўза тутиш барча мусулмонлар учун шарт ҳисобланади, қоидани бузувчилар қаттиқ жавобгарликка тортилиши мумкин. Қонунларда жамоат жойларида бир қултум сув ичгани ёки сигарет тутатгани учун бир ойдан олти ойгача қамоқ жазоси кўзда тутилган. Мўмин-мусулмонлар қуёш чиққанидан ботғунигача Аллоҳнинг зикри ва ибодатлар билан машғул бўлишади.

Рамазон кунлари пойтахт аҳолиси одатгидан кечроқ уйғонади. Одамлар, машиналар ҳаракати — бутун ҳаёт жўшқинлиги худди секинлаб қолгандай туюлади. Бу ойда хизмат учрашувлари тўхтайдди, давлат муассасаларига одамлар мурожаати кескин камаяди. Шундоқ ҳам танбал бюрократлар бутунлай ҳаракатдан қолади. Фақат байрамларсиз ва дам олишларсиз ишлайдиган хусусий секторда ҳаёт сўнмай турсада, уларда ҳам бошқа ойлардагидай ишчанлик ва шиддат сезилмайди.

Кундуз соат учларга бориб, шаҳарнинг айрим кўчалари ҳувилаб қолади. Ҳамиша гавжум марказий кўчаларда одамлар ва автомобиллар оқими озайиб кетади. Савдогарлар дўконларини беркита бошлашади. Битта-яримта очиқларида ҳам сотувчилар харидор чақиритишдан кўра, бир оз мудраб олишни афзал кўришади.

Уч соатча вақт ўтиб, қуёш бота бошлаши билан шаҳарни таниб бўлмай қолади. Кўчаларда йўлчиноқларнинг ҳар қандай рангини назарписанд қилмай яшин тезлигида учиб бораётган икки-уч машинаю йўлбошловчилари ташлаб кетгани учун адашиб қолган хорижлик сайёҳлар гуруҳидан бошқа зоғ ҳам қолмайди. Орзиқиб кутилган ифтор онлари яқинлашмоқда. Хонадонларда дастурхонлар хурмо, сут, шарқ қандолатлари ва, албатта, харира — мароқашча томат шўрва билан безанмоқда. Улкан “Ал-

Мағриб” жомеидан азон садоси янграши билан ифторлик бошланади.

Шомдан кейин кўчаларда болалар пайдо бўлади. Улар зиёфатни ҳаммадан аввал тугатиб, ўйинларига ошиқишади. Бир оз вақт ўтгач, катталар ҳам дастурхондан туришади. Шаҳар кундузги мудроғидан халос бўлиб, навбатдаги жўшқин тунни қаршилашга тайёргарлик кўра бошлайди.

Кўпсонли қаҳвахона, тамаддихона ва чойхоналар кўчага стол-стулларни чиқаришга тушади. Мароқашликлар уйда оила даврасидаги ифторликдан сўнг бу ерда қаҳва ва ялпизли хушбўй чой ичиб, дўстлари ва танишлари билан дилкаш суҳбат қуришади, охириги янгиликлар билан ўртоқлашишади.

Ҳамма ерда уйларнинг деразаларидан телеэкранлар нур тарата бошлайди. Ойнаи жаҳон дастури асосан диний кўрсатувлар билан тўлган. Таниқли уламолар ва дин арбоблари мусулмон кишининг ҳаётдаги ўрни, жамият ва яқинлари олдидаги бурч ва ахлоқий мажбуриятлари ҳақида фикр юритишади. Суҳбатларда Аллоҳни таниш, Унинг сўнгги пайғамбари Муҳаммаднинг (алайҳиссалом) рисолатлари, умматга берган маслаҳат ва йўл-йўриқлари ҳақида сўз боради.

Бутун ой давомида “Қуръон мусобақаси” кўрсатуви ва эшиттириши бир кун ҳам тўхтамайди. Машҳур қорилар Қуръони каримдан ҳар куни бир порадан қироат қилиб беришади ва ўттиз кунда Каломуллоҳ тўла хатм бўлади.

Диний суҳбатлар ва Қуръон қироати Исломнинг оламга ёйилиши тарихи, саҳобаларнинг жасорати, мусулмон халқларнинг маданий-маъ-

навий мероси, анъана ва урф-одатларига бағишланган ҳужжатли филмларнинг намоиши билан тўлдириб борилади.

Вақтли матбуот ҳам радио ва телевидениедан ортда қолмайди. Ҳар бир газет ёки журнал бу ойда махсус “Рамазониёт”, “Рўза фазилати” саҳифаларини ташкил этади. Уларда масжид имомига ҳам, парҳез шифокорию сотсиолог олимга ҳам, дин арбобию машҳур артистга ҳам минбар берилади.

Рамазон кунлари масжидлар ҳар қачонгидан гавжумлашиб кетади. Мусулмонлар хуфтон олдидан таровеҳ намози ўқишади. Қуръони карим хатм қилинади. Саҳар вақтигача турли мавзулардаги мавъизалар, амри маъруф ва наҳйи мункар, Аллоҳнинг зикри, ибодатлар бир зум тинмайди.

Бу ойда аёлларнинг юмушлари кўпайиб кетади. Рамазонда рўза тутилишига қарамай, овқат истеъмол қилиш бошқа ойлардагидан анча кўпаяди. Масалан, мамлакатнинг иккинчи йирик шаҳри Касабланкада қанд-шакар, асал, сабзавотлар, қандолат одатдагидан чорак барабар кўпроқ сотилади. Эрталабданоқ уй бекалари дўкон ва бозорларга бориб, ифторлик учун маҳсулот гамлашади. Уларнинг хариди чўзилиб кетади, сабаби нарх-наво бирданига сакраб кетиб, Рамазоннинг биринчи ҳафтасидаёқ ҳамёнлар хийла “озиб” қолади. Бекалар бозорлардан қайтишгач, қозонлар қайнашга тушиб, ҳаммаёқни турли пишириқлар ҳиди тутади. Ифтордан кейин ҳам аёлларнинг юмуши тугамайди, энди саҳарликка тайёргарлик кўриш керак.

Мароқашда Рамазон ҳайити мамлакатга Ислом дини кириб келганидан буён катта тантана билан қарши олинади. Бу куни қариндошуруғлар, дўстлар, таниш-билишлар бир-бирлариникига бориб, исломиятнинг улуғ байрами билан қутлашади. Ўтган ойдаги тунги юмуш ва бедорликлардан хийлагина чарчаган хонадон бекалари нонушта тайёрлашади. Энди саҳарликлардаги “оғир” овқатлар эмас, дастурхонда енгил таомлар, қатлама, асал суртилган дўмбоқ печене, мураббо, қандолат маҳсулотлари тортилади.

Шу куни мароқашликларнинг дастурхони кечгача йиғиштирилмайди. Сингил ота-онасиникида туз тотиганидан кейин акасининг зиёратига шошади; жиян холасини ҳайит билан қутлагани жўнайди, кейин ҳаммалари яқин дўстлариникида учрашишади. Бу ташрифлар, ҳол-аҳвол сўрашлар, қутлов ва ҳадя улашишлар кечгача давом этади. Табаррук Рамазон ойидаги рўза ва ибодатлар шу билан ниҳоясига этади. Эртасига эса ҳаёт яна аввалги ўзанига тушиб олади...

Хориж матбуоти ва интернет материаллари асосида тайёрланди

Рўза танимизнинг закоти

Марҳабо, эй бизларни покловчи! Рамазоннинг ҳамма вақти яхши: кундузи рўза, кечаси қиём, бу ойдаги нафақа Аллоҳ йўлидаги нафақа кабидир.

Умар ибн Хаттоб (розийаллоҳу анҳу)

* * *

Хушув бўлмаган намозда, кераксиз нарсалардан сақланмасдан тутилган рўзада, тартил билан ўқилмаган Қуръонда... яхшилик йўқдир.

* * *

Уч нарса хотирани зиёда этади ва сафрони кетказади: мисвок ишлатиш, рўза тутиш ва Қуръон тиловат қилиш.

* * *

Ҳар нарсанинг закоти бор, бадан закоти рўза тутишдир.

Али ибн Абу Толиб (розийаллоҳу анҳу)

* * *

Агар қалб таомсиз, шарбатсиз ва сувсиз қолса, мусаффолашади, тўйса — хиралашади.

Абу Сулаймон Дороний

* * *

Рўза касалликларга қарши кураш қобилиятларини орттиради.

Доктор Раби

* * *

Рўза ойи бўлмиш Рамазон вақти-вақти билан қиш ёки ёзга, йилнинг барча мавсумларига тўғри келади ва рўза тутган одам ёзнинг жазирама иссиқларида ва қишнинг қаҳратон совуқларида турли маҳрумиятларга кўникади. Шубҳа йўқки, одам бунда соғлиқ жиҳатидан ҳам, руҳий жиҳатдан ҳам ва бошқа томонлардан ҳам фойда кўради.

Профессор Ҳамидуллоҳ

* * *

Биз ҳозир жуда кўп касалларни рўза туттириб даволаяпмиз. Рўзанинг яна бир фойдали томони шундаки, у қон ишлаб чиқаришни кўпайтиради, бунда суяк илиги ишга тушади.

Ҳенри Лахман,

Дрезден шаҳар шифохонаси профессори (Олмония)

ИСЛОМ ВА ОЛАМ

Ҳожилар сони ортади

Саудия Арабистони ҳаж ишлари вазирлиги бу йилги ҳаж ибодатини адо этишлари учун русиялик ҳожиларга ўн уч минг ўрин ажратди.

Бу режа ҳақидаги расмий битимни Русия Федератсияси ҳукуматининг ҳаж ишлари қўмитаси раиси, давлат думаси депутати Аҳмад Билалов билан Саудия Арабистони ҳаж ишлари вазири Ибъз Маданий имзолашди.

Inter Tat

Имомлар инглизчани билишадими?

Яқинда ўтказилган сўровлар кўрсатишича, Буюк Британияда яшаётган мусулмонларнинг 65 фоизи масжид ва бошқа исломий ташкилотларда мавъизаларни инглиз тилида эшитиш истагини билдиришган.

Британия мусулмонларининг ярмидан кўпроғи шу ерда туғилишган ва инглиз тилини ўзларининг она тилларидан яхшироқ билишади. Шунингдек, мусулмонларнинг асосий қисми имомларнинг инглиз тилида гапириши Британияда яшаётган турли маданият вакиллари ўртасида ҳозирда мавжуд тушунмовчиликларни бартараф этишга ёрдам беради, деган фикрдадир.

Мусулмонлар диний ва ирқий мувофиқлиги кенгаши раиси доктор Абдул Жалол Сожид сўровнома натижаларини шарҳлар экан, имомларнинг инглиз тилини билишлари жамиятга киришиб кетиш ва ўзаро алоқалар учун жуда аҳамиятли эканини таъкидлади. Унинг айтишича, имомларнинг атиги ўн фоизи инглиз тилини яхши ўзлаштирган, тўқсон фоизи эса мавъизаларни ўзларининг она тиллари — турк, бенгал,

ўрду, араб ва бошқа тилларда ўқиш тарафдори. “Масжидга келувчиларнинг 56 фоизини Буюк Британияда туғилиб, фақат шу давлат тилини биладиган ёшлар ташкил этади. Шу боис кўпчилик имомнинг нима деяётганини тушунмайди. Мамлакатга фақат воизлар эмас, том маънода жамоатга бошчилик қила оладиган, шу ерда ўсиб-улғайган имомлар керак”, дейди Абдул Жалол Сожид.

BBC

Бархад банкининг янги тармоғи

Малайзиянинг исломий молия бозорига етакчилик қилаётган, йигирма икки йилдан бери шариат асосида иш олиб бораётган банклардан

бири электрон тўловлар имкониятини берувчи янги ахборот технологияларни амалга жорий этмоқда. Мамлакат бўйлаб 85 та бўлинмаси бўлган исломий Бархад банкининг янги тармоғига замонавий бизнес талабларига жавоб берадиган қурилмани Cisco Systems компанияси тақдим этди.

Бархад банки бошқарувчиси Жалил Ҳасаннинг билдиришича, бу янгилик мижозларга кўрсатиладиган хизмат сифатини ошириб, молия бозоридаги мавқени мустаҳкамлашга ёрдам беради. Янги режаларда пул ўтказиш тизимини пухталаш ва омонатчини қониқтира оладиган махсус дастурларни такомиллаштириш ишлари кўзда тутилган.

It Security

Анжуман Бокуда ўтади

Озарбойжон президенти Илҳом Алиев ИКТ га аъзо давлатлар ташқи ишлар вазирлари 33-анжумани 2006 йили Боку шаҳрида ўтказилиши ҳақида-

ги фармонга имзо чекди. Алиев шу мақсадда ташкилий қўмита тузишга ҳам фармойиш берди. Қўмита раислигига мамлакат бош вазири Артур Расизода, унинг ўринбосари этиб ташқи ишлар вазири Элмар Мамадёроев тайинланди.

Фармойиш матнида президент мусулмон давлатлар ва ИКТнинг Озарбойжон ташқи сиёсатида тутган ўрнига аҳамият берган. Алиев ИКТнинг шу йил 28-30 июн кунлари Йаман пойтахти Санъода бўлган учрашувида 33-анжумани Бокуда ўтказишга келишув тасодиф эмаслигини таъкидлаган.

"Интерфакс-Азарбайжан"

Кардиффда "Мадина"

Уэлс вилоятининг Кардифф шаҳрида қуриладиган "Мадина" масжидининг лойиҳаси эълон қилинди. Ушбу иншоот Буюк Британиядаги энг катта масжидлардан бирига айланади. Унинг беш минораси ва уч минг намозхон сифадиган хонақоҳи бўлади.

Бундан ташқари 130 машинага мўлжалланган ерости сақлаш жойи, болалар учун диний мактаб ва кутубхона қурилиши режалаштирилган.

Масжид ёнида "Мусулмонларнинг исломий ҳамдўстлик маркази" ташкил этилади. Марказ эшиклари бошқа дин вакиллари ҳам доимо очиқ бўлади. Бу ерда улар компютерда ишлашни ўрганишлари, бошқа фойдали ишлар билан шуғулланишлари мумкин. Шунингдек, мактабда дарслари тугагач, болалар бўш вақтларини шу ерда ўтказишларига имкониятлар яратилади. Уэлс мусулмонлари таълим уюшмаси раиси Муҳаммад Жаводнинг айтишича, қуриладиган ажойиб масжид сайёҳларнинг эътиборини тортиши ҳам турган гап.

Қурилиш ишлари келгуси йилнинг феврал ойигача бошланиб, зарур маблағ ўз вақтида топилса, масжидни бир йил ичида қуриб битказиш режаланган.

Icwales

Халқаро танлов

"Al-Daawah" (Саудия Арабистони) исломий жамғармаси халқаро танлов ўтказадиган бўлди. Танловда дунёнинг турли бурчагидан истаган та-

дқиқотчи қатнашиши мумкин. Танловга қатнашувчилар "Бутун дунёда ҳамкорлик, мусулмон бўлмаганларга мурожаат ва, шу билан бир қаторда, Ислонни янги қабул қилганлар билан муносабатлар ўрнатиш" мавзуидаги ишларини тақдим этишлари керак.

Тадбирдан мақсад исломий чақириқда олимлар, шунингдек, ёшларнинг иштирокини жонлаштиришдир. Ташкилий қўмита танлов қатнашчилари Ислон динига оид ишончли маълумотлар тарқатиш учун Интернет тизими, шунингдек, ахборот ва алоқа технологиялари соҳасидаги янги имкониятлардан кенг фойдаланадилар деб ишонч билдирмоқда.

Мусобақа голибларини 1500 дан 6000 АҚШ долларигача миқдордаги пул мукофотлари кутмоқда.

www.islam.ru

Олий кенгаш тузилди

Сан Паулу шаҳрида бўлиб ўтган мусулмонлар анжуманида Бразилия Имомлар ва воизлар олий кенгаши тузилди. Кенгашнинг бош котиби

этиб шайх Али Абдоуний, унинг ёрдамчиси вазифасига эса Холид Тақиюддин Раск сайланишди. Мамлакатнинг етти нафар таниқли мусулмон арбоби кенгаш аъзолари бўлишди.

Шунингдек, Бразилиядаги бир неча ўнлаб мусулмон жамоаларини бирлаштирган ушбу кенгаш доирасида фатво, масжидлар ва таълим ишлари бўйича қўмита каби тузилмалар иш олиб боради.

Ҳозир Бразилиянинг ўттиз шаҳрида фаолиятини исломий ташкилотлар бошқараётган 69 та масжид ишлаб турибди. Шунингдек, мамлакатда Ҳусайн Муҳаммад аз-Загий бошчилик қилаётган "Ислоний жамоалар уюшмаси" ва Аҳмад Али ас-Сайфи раҳбарлигидаги "Ислоний даъват маркази" ҳам фаолият юритмоқда.

IINA

НАСИХАТЧИЛАРНИНГ АХЛОҚ-ОДОБЛАРИ

Аллоҳ таоло Пайғамбаримизни (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) бундай сифатлаган: **"Албатта, Сиз улуг хулқ устидадирсиз"** (Қалам, 4).

Ҳа, Аллоҳ ҳам, унинг сеvimли Расули ҳам ахлоққа жуда катта эътибор беришган. Бинобарин, ҳар бир мусулмондан, айниқса, Аллоҳга, Аллоҳнинг динига чақирувчилик масъулиятини бўйнига олган инсондан шундай сифатлар, ахлоқ-одоблар талаб қилинадики, уларсиз насихатчининг иши самарасиздир.

Куйида ана шундай сифатларнинг энг асосийлари имкон қадар санаб ўтилди.

1. Илм. Аллоҳ таоло айтади: **"Албатта, Аллоҳдан бандалари орасидаги олим-билимдонлар кўркур"** (Фотир, 28). Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам): "Олимнинг обиддан ортиқлиги худди ойнинг бошқа юлдузлардан ортиқлигига ўхшайди. Албатта, олимлар пайғамбарларнинг меросхўрларидир", деганлар. Ушбу оят ва ҳадиснинг маъноси шарҳга муҳтож эмас. Зеро, илм талаб қилиш ҳар бир муслим ва муслимага фарз. Нима учун? Чунки Аллоҳнинг буйруқларини тушунишга илм керак, уни Аллоҳ хоҳлаганидек бажариш учун ҳам илм керак. Хусусан, инсонларга динни етказиш ишлари қандайдир чаласаводларнинг, ҳаваскорларнинг ёки обрўталаб тасодифий одамларнинг эмас, балки ўз дини таълимотларини пухта эгаллаган, ҳар бир нарсани ўз ўрнига қўядиган, одамларнинг феъл-атворини биладиган, оқ-қорани яхши ажратадиган, ўз замонаси ҳолатидан аъло даражада хабардор бўлган зиёли, илмли, тақволи инсонлар қўлида бўлмоғи ўта-ўта мақсадга мувофиқдир.

2. Ихлос. Аллоҳ таоло айтади: **"Эй мўминлар, Аллоҳдан кўрқингиз ва (имонларида) ростгўй бўлган зотлар билан бирга бўлингиз"** (Тавба, 119).

— *Динга ихлос.* Бунда инсоннинг Ислом динимизга боғланиши кўзбўямачилик ёки вазият тақозо этгани учун эмас, балки чин ихлос ва ростгўйлик асосида бўлиши назарда тутилади. Сиздаги ташқи Ислом — одамлар назари тушадиган Ислом қалбингиздаги чин имондан келиб чиқяптими, йўқми? Зеро, зоҳирий амаллар қалбга таъсир этганидек, қалбдаги чин имон ҳам амалларда кўринади.

— *Гандаги ихлос.* Сўзда ростгўйлик иродали, имонли, мард шахсларгагина хос. Соғлом табиатли инсон ёлгон сўзламайди. Дунёдаги барча самовий динлар ёлгончиликни қоралаган. Хусусан, гапирилган сўз билан амалнинг мувофиқ бўлмаслиги жуда-жуда ачинарли ва қабул қилиб бўлмас ҳол ҳисобланади.

— *Амаллардаги ихлос.* Бунда амалларимиз "одамлар кўриб қўйсин", "эшитиб қўйсин" деган ғаразлардан холи бўлиши тушунилади. Амаллар ҳар доим шариат кўрсатмаларига мувофиқ ва ёлғиз Аллоҳ розилиги учунгина адо этилиши керак. Бундан ўзгача амалларда яхшилик йўқ! Одамлар сизнинг сўзингиздан кўра, амалларингиздан кўпроқ ибрат олишади.

3. Сабр. Аллоҳ таоло дейди: **"Улар (ўз динлари йўлидаги бало-қулфатларга) сабр-тоқат қилишгач, Биз улардан Бизнинг амримиз билан (одамларни) ҳидоят қиладиган пешволарни чиқардик. Улар бизнинг оятларимизга аниқ ишонар эдилар"** (Сажда, 24). Оятнинг мазмунидан Аллоҳ бизларни дини йўлида сабрга, тоқатга чорлаётгани ва буни одамларни ҳидоятга чорловнинг энг муҳим шартларидан бири эканини аниқ ва равшан баён этаётгани кўриниб турибди. Биз буни динни етказишда шошма-шошарликка йўл қўймаслик деб ҳам тушунишимиз мумкин. Шошқалоқлик бир нарсани ҳали вақти келмасидан, фурсати етмасидан бурун амалга оширишга уринишдир. Бу ҳолат кўпроқ дуоларимиз тез ижобат бўлишига, амри маъруф ва наҳйи мункарлар натижаси тез рўёбга чиқишига бўлган истакларимизда ҳам кўринади. Ҳар бир нарсанинг вақти-соати бор. Аллоҳ таоло ихлосга йўғрилган амалларни зое кетказмаслигини унутмаслик керак. Яна, ўта шошаётганингиздан меҳнатингизнинг илк самараларини илғамаетган бўлишингиз ҳам мумкин. Зеро, соатнинг юриши эмас, балки тўғри юриши муҳим. Сизнинг вазифангиз ўз бурчингизни тўғри адо этишингизда, натижа эса Аллоҳдан.

4. Тавозеъ. Ҳадис илми амири Абдуллоҳ ибн Муборакдан насихат қилишни сўраганларида, у зот: "Қадам босиб кўчага чиққач, кўзинг тушган ҳар қандай одамни ўзингдан яхшироқ деб ўйла", деган эканлар. Бинобарин, атрофимиз-

даги одамларнинг қалби бизникдан тозароқ, гуноҳлари бизникдан камроқ, Аллоҳга биздан ҳам яқинроқ бўлиши эҳтимоли бор. Яна бир муҳим нуқта: атрофингиздаги фосиқ инсонни кўргангизда, унинг ўрнида сиз бўлмаганингиз учун Аллоҳга ҳамд айтишингиз, қанчадан-қанча солиҳ амалларингизга риё аралашиб қолганини эслашингиз, қиладиган тавбаси, чекаётган надомати туфайли Аллоҳ бу бандасини мағфират қилиши мумкинлигини эсга олишингиз айна муддао бўларди. Ҳар ким ўз ўрнини, ўз чегарасини, ўзининг кимлигини билсин. Аллоҳнинг бандаларига, хусусан, олимларга, илм толибларига, оддий мусулмонларга манмансираш, ҳасад, гараз кўзлари билан қарашдан Яратганнинг ўзи асрасин. Бизга тўғри йўлни кўрсатаётган, Аллоҳ учун насиҳат қилаётган дўстларимиз сўзларига бажону дил қулоқ осиб раҳмат дейиш ўрнига кибру ҳаво қилишдан Аллоҳ барчамизга паноҳ берсин.

5. Инсоф. Бир жумла билан айтсак, инсоф ҳар бир ҳақ эгасига ўз ҳаққини беришдир. Мана унинг баъзи кўринишлари:

а) дўст-душманга нисбатан инсоф.

Аллоҳ азза ва жалла айтади: **"Бирон қавмни ёмон кўришингиз сизларни адолат қилмасликка тортмасин! Адолат қилингиз! Шу тақвога яқинроқдир. Аллоҳдан кўрқингиз"** (Моида, 8). Биз билан ҳамфикр, ҳамтовоқ инсонни мақташ, кўкларга кўтариш биз учун оғир иш эмас. Бироқ биздай фикрламайдиган инсонларнинг яхши томонларини ҳеч иккиланмай тилга ололаммизми? Биз учун севимли бўлганларнинг нуқсонларини тан ололаммизми? Юқоридаги оятга имон келтирибгина қолмай, унга амал ҳам қилайлик, рияя этайлик. Озгина нажосат кўп миқдордаги сувни булғай олмаслигини ёдда сақлайлик.

б) китобларга баҳо беришдаги инсоф.

Айбсиз Парвардигор. Китобларга баҳо беришда ўзимизнинг ким эканимиз ёдимиздан чиқмасин. Мабодо ўзимизни баҳо беришга муносиб кўрсак, у ҳолда китобнинг ютуқ ва камчиликларини, ижобий ва салбий томонларини баравар айтиб ўтайлик.

в) бошқаларнинг фикри, фаолиятига, саъй-ҳаракатларига нисбатан инсоф.

Улар ким бўлишидан қатъи назар, мусулмон эканини, йўл қўйган хатолари қатори бир қанча улкан хизматлари ҳам борлигини асло унутиб бўлмайди. Улар ҳақларида сўз юритилганида умумлаштирмасдан, батафсил ёритиб, баён қилган маъқул, ҳар бир сўзни эса танлаб-танлаб ишлатган яхши.

Уларнинг фақат ва фақат ютуқларини ёки фақат ва фақат камчиликларини кўрсатиш инсофдан эмас. Бундай ҳисоб-китоблар чоғида ҳистуйғуларимизни жиловлаб, Аллоҳ таолонинг адолат тарозусидан фойдалансак, айна муддао бўлади.

г) оят ва ҳадислардан фойдаланишдаги инсоф.

Бир мавзуга доир бир қанча оят ва ҳадислар бўлиши мумкинлиги маълум. Уларни ўрганмай туриб, бу мавзуда гапиришга ҳақли эмасмиз. Хусусан, шаръий асосга эга бўлмай, вазиятний Ислом дини нуқтаи назаридан тўғри баҳоламай туриб, оят-ҳадислардан фақат ўзимизга ёққанларинигина танлаб олиб, мавзуга оид бошқа далил-хужжатларга бепарво бўлиш адолатли, инсофли мўмин хулқига зиддир. Биздан талаб қилингани: ҳар бир ҳолатни тўғри баҳолаш, одамларнинг ақлларига яраша сўзлаш, биринчи даражали ишлар қайсию иккинчи даражали ишлар қайси эканини аниқлаш, ишларимизда босқичма-босқичликка аҳамият беришдир. Зеро, Расулulloҳ (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) Муоз ибн Жабални Яман юртига жўнатаётиб, шундай мазмунни таъкидлаган эдилар. Акс ҳолда, динга фойда келтираман деб зарар келтириб қўйиш ҳеч гап эмас.

д) Исломни баъзи нарсалар билангина чегаралаб қўймасликдаги инсоф.

Шубҳа йўқ, Ислом инсон ҳаётининг барча йўналишларини қамраб олади, унинг ҳеч бир қиррасини назардан қочирмайди. Исломда Руҳ камолоти, Ақл камолоти, Бадан камолоти барча-барчаси бор. Буларнинг баъзисига эътибор бериб, бошқасини эътиборсиз қолдириш тўғри эмас. Кимнингдир фақатгина намоз-рўза билан машғул бўлиши ва яна кимнингдир фақат ва фақат жисмоний тарбия ёки китоб ўқиш билан машғул бўлиши бунга мисолдир.

Тўғри, ҳамма одам ҳам барча соҳада мукамал, баркамол бўла олмайди, бу ҳол табиий. Лекин биз ҳаракат қилишимиз, биримизнинг заиф нуқталаримизни бошқамиз тўлдиришимиз, ўзимизда эса ўшандай заиф нуқталар бўлмаслигига интилишимиз, бир-биримизга таъна тошлари отишни бас қилишимиз керак.

Хулоса қилиб айтсак, бугун бизда мана шу хулқлар кўринмаяпти. Уларни қозонмас эканмиз, ўзимизни ўнгламаган бўламиз. Ўзимизни ўнгламагунча эса, Аллоҳ атрофимизни ўнгламаслиги тайин.

Яхши хулқлар билан хулқланишимизга Аллоҳ муваффақ қилсин.

Акмал АВАЗ
тайёрлади

1960 йили Қўқон шаҳрида туғилган. Ўрта мактабни битирганидан сўнг Бухородаги "Мир Араб" мадрасасига ўқишга кирди. 1980 йили Тошкент Ислам Олий маъҳади талабаси бўлди. 1984-2001 йиллари Ўзбекистон мусулмонлари идорасида турли лавозимларда хизмат қилди. 2001 йилдан "Мовароуннаҳр" нашриётининг директори.

— Алҳамдулиллаҳ, кейинги йилларда динимиз, миллий маънавиятимиз равнақига сабаб бўладиган нодир китоблар чоп этилмоқда. Уларнинг аксарияти "Мовароуннаҳр" нашриёти номи билан китобхонлар

айтишимиз мумкин. Улар ўз вазифаларини сидқидилдан адо этадилар. Айни чоқда, улар таҳририят аъзолари ҳам ҳисобланишади. Китобларни нашрга тайёрлаш жараёнида фикр-мулоҳаза ва таклифларини билдиришади.

Нашр ишларимизда яқиндан ёрдам бериб келаётган муаллиф ва тақризчилардан Абдураззоқ Юнусов, Абду-

кстон мусулмонлари идораси Уламолар Кенгаши, Вазирлар маҳкамаси ҳузурдаги Дин ишлари бўйича қўмита ходимлари ҳам таклиф ва маслаҳатлари билан оғиримизни енгил қилишади.

— Кейинги йилларда нашриёт ходимларининг бевосита иштироки билан нашр этилган қайси китоблар халқимизга кўпроқ манзур бўлди, қайсилари қайта

МАЪРИФАТГА ХИЗМАТ

«Мовароуннаҳр» нашриёти директори

қўлига етиб боряпти. Табиийки, ўқувчиларнинг ижодий жамоа билан танишгиси келадди. Шу боис суҳбатимиз аввалида нашриёт ходимлари, энг фаол муаллифларни қисқача таништириб ўтсангиз.

— Ижодий жамоамиз унча катта эмас. Улардан илмий ходим Муҳаммадрашод Бобохонов, Аҳмадулла Баҳромов, бош ҳисобчи Муборак Ҳожимуҳаммедова, хўжалик ишлари мудири Мансур Мавлонқулов, компютерда матн териб, саҳифаловчи Раҳима опа Солиҳова, хазинабон Низомиддин Мавлонқуловларни

қаҳҳор Шоший, Абдулазиз Мансуров, Абдуғани Исмоилов, Ҳомиджон Ишматбеков

нашр қилинди, шулар ҳақида сўзлаб берсангиз.

— Кейинги йилларда маърифатпарвар аллома Мунаввар қори Абдурашидхон ўтган аср бошларида таржи-

ма қилиб, чоп эттирган "Тажвид" китоби бир неча бор қайта нашр этилди. Бундан кўриниб турибдики, халқимиз орасида Куръони каримни тажвид асосида тўғри ўқишга катта эҳтиёж сезилмоқда. Шунингдек, таниқли аллома Ри-

ва бошқа кўп инсонларни санаб ўтишимиз мумкин. Ўзбе-

зоуддин ибн Фаҳриддиннинг "Жавомеъул калим" китоби

ҳам қайта нашр этилди. Бу китобга ҳозиргача талаб сусайган эмас.

— **Нашриёт диний таълим тизими учун қандай дарсликлар, қўлланма ва кўрғазмали қурооларни чоп эттирди.** Бу хайрли ишда жонкуярлик кўрсатаётган муаллиф ва таржимонлар, нашриётнинг бу борадаги режалари ҳақида тўхталсангиз.

— **Нашриётнинг асосий мақсади - диний таълим тизимини дарсликлар билан таъминлашдир.** Бу борада бир қанча китобларни нашр этдик. Бизга яқиндан кўмак берган "Кўкалдош" Ислом ўрта-махсус билим юрти мударриси Дўстмуҳаммад домла бўлдилар.

димлари китобларни безаш, босиш сифатини яхшилашда бизга катта амалий ёрдам беришяпти.

— **Маълумки, Ўзбекистон мусулмонлари идораси раиси, муфтий Абдурашид қори Баҳромов жомеъ масжидларида кутубхоналар ташкил этиш тўғрисида махсус буйруқ чиқарган эдилар.** Мазкур буйруқни амалга ошириш ишларига нашриёт қандай ҳисса қўшаётгани, умуман, ижодий жамоанинг масжидлар билан алоқалари ҳусусида гапириб берсангиз.

— **Мазкур буйруққа биноан масжид хонақоҳларига мос келадиган уч хил турда бежирим, чиройли китоб жавончалари**

ҚИЛИШ НИЯТИДАМИЗ

Юсуфжон Маҳмудов билан суҳбат

У кишининг "Ақоидга доир жавоҳир сўзлар" ва "Мукамал сарф дарслиги" китобларини нашр этдик ва мадрасалар кутубхоналарига бердик.

Муҳаммада йўб Ҳомидов ва Зокир Шариповларнинг "Фароиз фанидан маърузалар матни" ва "Балоғат фанидан маърузалар матни" китоблари ҳам шу жумлага киради. Бундан ташқари, "Тафсири Жалолойн" китобининг Ёсин пораси ҳам дарслик сифатида чоп этилди.

— **Нашриёт томонидан босма маҳсулотлар, айниқса, китоблар сифатини янада яхши-**

лаш, чиройли безаш борасида қандай ишлар амалга оширилмоқда?

— **Нашриётимиз "Ворис-дизайн" масъулияти чеклан-**

ган жамияти билан яқиндан ҳамкорлик қилиб келади. Бу жамият хо-

тайёрладик. Уларни турли китоблар билан тўлдириб, ўзига хос мўъжаз кутубхоналар ташкил этилди ва масжидлар ихтиёрига берилди.

Умуман, республикамиздаги масжидлар билан яқиндан алоқада бўлиб турамыз. Имомхатиблар учун "Жума мавъизалари" китобини нашр этиб, етказиб беряпмиз. Шунингдек, йиллик намоз вақтлари тақвими ва Рамазон тақвимини ҳам ўз вақтида тайёрлаб келяпмиз. Ҳадис ва оятларни ҳуснихат билан ёзиб, турли плакатлар ҳам чиқаряпмиз.

Абдул ЖАЛИЛ
суҳбатлашди

УЛУҒ ВОИЗ ЁДИ

Машҳур Ислом олими, таниқли воиз Аҳмад Дийдод 83 ёшида вафот этди (Аллоҳ раҳмат қилсин). У исломий мавзудаги юздан ортиқ илмий ишлар муаллифи, Дурбан шаҳри (Жанубий Африқо Республикаси)даги халқаро Даъват марказининг асосчиси.

Аҳмад Дийдод мавъизалари ёзилган аудиотасмалар ва нашр этилган китоблар йигирма милён нусхадан ортади. Аҳмад Дийдоднинг турли насроний дин арбоблари билан қилган баҳс-мунозаралари ҳам милёнлаб видео, аудиотасмаларга ёзилган, кўплаб тилларга таржима қилинган.

Аҳмад Дийдод 1918 йили Жанубий Африқо Республикасининг Дурбан шаҳрида тикувчи оиласида туғилди. Ўша пайтда Жанубий Африқо оз сонли оқлар ва туб қоратанли аҳоли ўртасидаги фожиявий зиддиятлар палласини бошидан кечириётган эди.

Аҳмад Дийдод бошқа қоратанли фуқаролар қатори ҳар куни ўнлаб марта кўчада, мактабда, дўконда ҳақорат ва камситишларга дуч келар эди. Бошланғич синфларни аъло битирган Аҳмад ўрта мактабга ўтказилди. Аммо унда атиги икки йилгина ўқиди, сўнг оилага ёрдам бериш учун қаҳвахонага ишга киришга мажбур бўлди.

Қаҳвахона католикларнинг диний семинарияси яқинида эди. Бу ерга келган семинария талабалари, муаллимлари ҳар гал боланинг жигига тегишарди. Улар Аҳмадга “Сен мусулмон-мисан?” дея бақаришар, жавобини ҳам кутмай: “Сенинг дининг ёлғон”, “Пайғамбаринг ёлғончи”, “Китобинг уйдирма”, “Борар жойинг дўзах” каби сўзларни айтиб, жазавага тушишар эди. Бу ҳол ҳар куни такрорланарди. Аввалига уларнинг қилмиши Аҳмаднинг газабини кўзғадди. Аммо кейинчалик у: “Ҳақиқат қаерда-ю, ёлғон қаердалигини аниқлаб олишим керак”, деган қарорга келди.

Бир куни Исломга қилинган ҳужумларнинг гувоҳи бўлган ҳинд руҳонийининг “Ҳақиқатни топиш” номли китоби Аҳмаднинг кўлига тушиб қолди. Муаллиф унда аксилисломий хуружларга, шунингдек, ҳинд насронийларининг Ислом ҳақида берган саволларига жавоб қайтарган эди. Кейинчалик Дийдод бундай дейди:

“Бу китоб менга кўп нарса берди, ундан жуда кўп саволларимга жавоб топдим”.

Инжилни ўрганиш Аҳмад Дийдоднинг мустақил билим олишида навбатдаги босқич бўлди. У Янги Аҳднинг турли нашр-ларидан бир нечтасини сотиб олди ва матнларни муқояса қилар экан, уларда жиддий

қарама-қаршиликларни топди. Ўз-ўзидан: “Уларнинг қай бири тўғри?” деган савол туғилди.

Орадан бир неча йил ўтгач, Аҳмад Дийдод жанубий африқолик саноатчи ва ҳуқуқшунос, адлия ишлари билимдони Фулом Ҳусайн Фанакана билан танишиб қолди. Дийдод билан Фанакана табиатлари ва дунёқарашларига кўра бири-бирига жуда ўхшашарди. Уларни бирлаштириб турган нарса асосан Пайғамбаримиз Муҳаммад (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) ва у зотнинг саҳобалари каби Аллоҳ таолога ва мусулмон умматига ихлос билан хизмат қилиш нияти эди. Янги дўст тимсолида Аҳмад Дийдод исломий маърифатни ёйиш ишида собитқадам сафдош топди.

Аҳмад ва Фулом кўп вақтларини даъватга бағишлашарди. 1956 йили улар Дурбанда “Даъват” ташкилотини рўйхатдан ўтказишди.

Юзлаб насронийлар Аҳмад Дийдод билан суҳбатдан кейин Исломга ўтганларини эълон қилишди. Дурбаннинг овлоқ кўчаларидан бирига жойлашган “Даъват” ташкилоти эшиклари мамлакатнинг ҳамма бурчакларидан оқиб келаётган мухлислар кўплигидан асло ёпилмасди.

Кейптаунлик сармойдор, шаҳардаги бир неча дўконларнинг эгаси Солиҳ Муҳаммад билан танишув ҳам Аҳмад Дийдод таржимаи ҳолида муҳим воқеа бўлди.

Солиҳ Муҳаммад насроний руҳонийлари билан мунозаралар ўтказиш учун Аҳмад Дийдодни Кейптаунга таклиф этди. Мусулмон олимнинг муҳолифлар билан биринчи баҳсларидек жамиятда катта шов-шувга сабаб бўлди. Ҳар бир учрашувга кўп сонли жамоат тўпланар, улар орасида йирик тожирлар, давлат хизматчилари бўлар эди. Аҳмад Дийдод қисқа вақт ичида кўплаб оқил инсонлар онгига таъсир ўтказишга эришди.

“Исо (алайҳиссалом) хочга тортилганми?”

мавзуида Аҳмад Дийдод 1981 йили Дурбан шаҳрида ускуф (епископ) Жўш Мак Доуэлл билан мунозара қилган эди. Шундан сўнг унинг “Ислон ва насронийлик ўртасидаги танлов”, “Инжил Аллоҳнинг каломими?”, “Қуръон — мўъжизалар мўъжизаси”, “Муҳаммад (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) ҳақларида Инжил нима дейди?” каби қатор китоблари нашр этилди.

Аҳмад Дийдод ҳозирги диний арбобларга етишмаётган кўп фазилатлар соҳиби эди. Дўстлари ва яқинлари таъкидлашича, у ҳамиша ҳалим, самимий, қаноатли бўлиб, суҳбатдошларини тинглашни билар, уларнинг саволларига одоб билан, лекин қатъий жавоб қайтарар эди. Ваъдасига доимо вафо қиларди, ҳеч қачон учрашувга кечикиб бормасди. Ниҳоятда машҳурлигига қарамай, ўзини жуда камтар ва хокисор тутар, овқатланиш ва кийинишда ҳамма қатори бўлишга уринар эди. Эскигина “Фолксваген-жук” машинаси унинг ягона улови эди. Аҳмад Дийдод тозалик ва тартибни жуда яхши кўрарди. Унинг мўъжазгина ишхонаси ҳамиша тартибли, покиза бўлар, китоблар токчаларга чиройли терилган, стол устида ортиқча ҳеч нарса бўлмас эди.*

У ўзи бошлаган иш давомли бўлиши зарурлигини яхши тушунарди. Бунинг учун мустаҳкам замин яратиш керак эди. Мусулмон олими ўзига хос кўтаринкилик ва қатъият билан ана шу мақсадни амалга оширишга киришди. Унинг саъй-ҳаракатлари билан Жанубий Африко Республикасида бир неча ўқув юртлари ва марказлар очилди. Улар орасида Дурбандаги Аҳмад Дийдод услуби ўргатиладиган Ислон даъвати халқаро маркази асосий ўринни эгаллайди.

Умрининг ниҳоясида Шайх Аҳмад Дийдод тўшакка михланиб қолганига қарамай, Аллоҳнинг динига хизмат қилишни давом эттирди. Ҳар куни ўнлаб мактуб ва электрон ёзишмаларга жавоб қайтарар, мурожаат қилганларнинг ҳаммасидан қимматли маслаҳатлари ва панднасихатларини дариф тутмасди.

Таниқли воиз Куазало Натал вилоятининг Ви-ролам шаҳарчасидаги қабристонга дафн этилди.

Ўғли Юсуфнинг айтишича, Аҳмад Дийдод душанба куни бомдод намозидан кейин юрак хуружидан сўнг вафот қилган. “Сўнгги нафасларида отам маҳаллий радиодан Ёсин сураси тиловатини тинглаётган эдилар”, дейди Юсуф.

Аллоҳ таоло улуғ олим Аҳмад Дийдодни мағфират қилиб, Ўз раҳматиға олсин. Омин.

Islam Online.net

*Ринат Низомидинов, «Ҳидоят», 2003, 5-сон

ИСЛОМ ОЛАМИ КОНГРЕССИ

Ислон Олами Конгресси (ИОК) жаҳондаги кўплаб мусулмон мамлакатларининг сиёсий ва диний арбобларини бирлаштирган халқаро Ислон ташкилотидир. У 1926 йили Макка шаҳрида ташкил этилган. Қароргоҳи Покистоннинг Қарочи шаҳрида. Ҳозирги пайтда ташкилот ўз сафларига 36 та давлатни бирлаштирган.

Ислон Олами Конгрессининг юқори органи Олий Кенгаш ҳисобланади. У йилига бир марта — ҳар йилги ҳаж зиёрати тугаганида тўпланади ва ташкилотнинг келгуси режаларини белгилайди. ИОК қошида бир неча илмий-тадқиқот марказлари фаолият кўрсатмоқда. Улар Ислон тарихи, ақидавий ва фикҳий масалалар, ҳозирги шароитда Ислонни мустақил сиёсий кучга айлантириш, жаҳондаги мусулмонлар бирдамлигини таъминлаш муаммолари билан шуғулланади.

Ислон Олами Конгресси катта маърифий-тарғибот ишлари олиб боради. Ислон асослари, тарихи ва фикҳига бағишланган адабиётлар чоп этади, бир неча нашрлар, хусусан, “Мусулмон олами” журналинини чиқаради. Унинг ихтиёрида бир неча тилларда эшиттириш олиб борадиган “Ислон овози” радиостансияси ишлаб турибди.

“Ислон” энциклопедияси ва интернет материаллари асосида тайёрланди.

АБДУРАХИМ

ДАРАХТ

Ҳикоя

тарзда чўзиб ва бўрттириб, беш-олти марталаб айлантира-веришгач, ниҳоят, тоқати тоқ бўлди шекилли, орага Асқар — тўнғич ака аралашди. Овозини дўриллатиб:

— Ҳей Вазира, ҳей Салима! — девди, опа-сингиллар бир зум гапдан тўхтаб, акага ағрайишди. — Меҳмонгаям сўз берларинг!

Ана шундан кейингина ҳамма йиғилганларнинг овози тиниб, нигоҳлари ерга қадалди. Вазият сал ўнгангач, суяниб ўтирган ёстигимни нари-бери суриб, текисладим, сўнг дастурхоннинг ўнг тарафидаги жиндеккина букланиб қолган жойини тузатдим-да:

— Ҳей Акмал, опаларингга чойдан куйиб бер, совиб қолди-ку, — дедим.

Шу тариқа уч кишини яқин беш-олти сония “иш” билан таъминлагач, қолганларни бирма-бир кўздан кечириб чиқдим-да, салмоқлаб:

— Мен бир нарсага тушунмаяпман, — дедим. — Мақсад нима ўзи? Яхшиликимми ё?..

Орага чўккан бир оз сукутдан сўнг қарасам, Анвар — ўртанча ака эътироз учун оғиз жуфтлапти.

— Сенинг гапингни эшитдим, — дедим дарҳол унга ниқтаб. — Дарахтниям танаси бор, кесилса, жони оғрийди, чирқирайди, уволи тутуди, дейсан. Мен сенга ва ака-ука, опа-сингилларингга ўзим кўриб шоҳиди бўлган бир ҳодисани айтиб берай. Ундан олдин, эътиборинг учун, билдириб қўяй: сенинг гапингга юз фоиз қўшиламан — Ер юзиде неки мавжудот бўлса, барчасининг жони бор. Жумладан, ўсимликларниям. Кўчадами, ҳовлидами, фарқи йўқ, ҳали ақли кирмаган ёш бола бирор дарахт танасини ўйиб ё бошқа

Ғала-ғовур чўзилавергач, мен ичимда: “Наҳотки булар шунчалик ўзбошимча бўлса? Ҳеч йўғи, удум учун ҳам маслаҳат сўрашмаса?” деган хаёлга бордим-да, қулай вақтни ушлаш илинжида, диққатимни жамлаб, бир қимирлаб қўйдим. Шу пайт Акмал — қирқ бешни уриб қўйган жигибийрон, жабрдийда қўл силтаб, алам билан:

— Ҳей... Ахир... Бир оғиз Солиҳ акамдан ҳам фикр эшитайлик... У ёғи, кейин, нима бўлса-бўлар... Қариндошчилик-ниям узворамиз шекилли, бунақада, ҳали... — деди.

Акалари ўша заҳоти жим бўлишди. Улар уч киши эди. Каттаси — Асқар, тенгдошим, кейингиси — Анвар, мендан уч ёш кичкина, охиргиси — Аббор, эллик бешдан сал ошган. Лекин хотинларнинг чакаги ҳадеганда тина қолмади. Опа-сингиллар худди келишиб олишгандай, иккалови икки ёқдан галма-галдан укасини юмма-таларди. Акмал ҳар тугул миқ этмади, аммо юз-кўзи ғазаб ва умидсизлик билан тўлган, гапирса, энди фақат сўкиб юбориши сезилиб турар эди. Аёллар асли мазмуни битта гапни ўзларига хос бўлган

иш қилиб қийнаётганини кўрсак, биз катталар унга қаттиқ танбеҳ беришимиз керак. Мабодо танбеҳдан кейин ҳам бу ишини қўймаса, жазолаш лозим. Чунки у ўзидан ожиз жонзотга озор бериб, гуноҳга ботади. Агар уни нотўғри йўлдан қайтармасак, гуноҳи бизга ҳам тегади. Лекин... — дедим мен шу лаҳза беихтиёр бош бармоғим билан юқорига ишора қилиб, — лекин бутун оламларни йўқдан бор қилган зот Аллоҳ таоло инсонни дарахтлар (ёки бошқа нарса) учун эмас, балки дарахтни инсон учун яратди. Банданинг вазифаси неъматларга қул бўлиш эмас, аксинча, шукрини қилиб, улардан оқилона фойдаланишдир. Демак, зарур бўлганида экиш ва парваришlash, лозим бўлганида кесиш — шарриатимизда бизга буюрилган тўғри йўл мана шу.

— Лекин, — дея тўғри Асқар мижғовланувди:

— Сениям гапингни эшитдим, — дея сўзини чўрт кесдим. — Отам эккан дарахт, руҳлари чирқилламайдими, деяпсан. Амакимларни Аллоҳ раҳмат қилсин, яхши инсон эдилар. Эккан шоҳтутлари, мана, Аллоҳнинг изни-иродаси билан бола-чақа, нева-эвараларига ризқ бўлиб келяпти. Аммо шу ўринда сенга битта савол берсам: шароитни, мана, ўзинг кўриб, билиб турибсан, Акмалнинг иккита ўғли уйланадиган бўлиб етилиб турибди, у ёқда ҳали учинчисиям бор, уканг бечора нима қилсин? Янги уй олиб, кўчириб чиқаришга қуввати йўқ, амакимлардан мерос ҳовли эса, унчалик катта эмас, нарибери беш сўтих чиқар. Шунинг бир чеккасига иморат солишга бел боғлабди. Шоҳтут бўлса, айна ўша чеккада. Энди менга

айт-чи: отангнинг руҳи икки невараси уйланомай қийнаиб юришидан кўпроқ чирқиллармикин ёки шу эккан кекса дарахти кесилишиданми?

Асқар ерга қараб мингиллади:

— Билмадим.

— Билмасанг, билиб қўй, отангнинг руҳи ҳеч қачон суюкли невараси қолиб, арзиманган бир дарахт учун чирқилламайди. Сенларнинг ичингда, — деб давом этдим мен овозимни сал юмшатиб, — ҳозиргача масалани тўғри тушуниб, укасига қайишганинг фақат Аброр бўлди. Бироқ мен умид қиламан...

— Сиз тушунмабсиз, — деди бирдан опа-сингилларнинг тўғригичи, — бу дарахт бизга отамиздан ёдгорлик.

— Тўғри, — дея бидирлаб маъқуллади уни синглиси, — биза доим уни кўрганимизда адамиз раҳматлини эслаймиз.

Мен шу заҳоти ерга қараб, ичимда беш карра тасбеҳ айтдим. Сўнг бошимни аста кўтардим-да, босиқ ва хотиржам овоз билан:

— Салима, Вазира, сизларнинг фикрингизча, бу дарахт ҳеч қуримайди, абадий яшайдими? — деб сўрадим.

— Нимагайкин? Қурийдими, албатта, — дея иккалови баравар бидирлади.

— Нима деб ўйлайсизлар, шу дарахт яна неча йил яшаркин?

— Биза қаёқдан биламиз?

— Уни Худо билади!

Мен кулимсирадим-да:

— Баъзи шоҳтутлар ўн йилда қурийдими, баъзилари эса қирқ йилгаям боради. Отангиз бу дарахтни экканига қирқ йилдан ошибди. Ҳеч қайсимиз бу дарахт яна қанча умр кўришини айтиб беролмаймиз. Чунки бу нарса Аллоҳнинг изми-

га боғлиқ. Истаса, юз йил умр бериши, истаса, бир йилдаёқ қуришиб, қулатиши мумкин. Тўғримиз гапим?

— Тўғри.

— Тўғри.

— Ана энди беш дақиқа... атиги беш дақиқага фараз қилайлик: орадан ўн йил ўтиб дарахтингиз қуриди, нима қиласиз? Албатта, кесасиз! Чунки биласиз, қуриган дарахтнинг ҳовлида туравериши хосиятсиз нарса. Тўғримиз?

— Тўғри, тўғри!

— Хўш, отангизнинг ёдичи? У нима бўлади? Ё, дарахт кесилди, деб уни унутиб юборасизларми? — Йиғилганларни яна кўздан кечирдим. Ҳаммалари жим, бошлари хиёл куйига эгилган эди. — Ниятларингиз оталарингизни эслаб, руҳини шод этиш экан, намоз ўқиб, Қуръон тиловат қилинглари ва руҳига бағишланглари. Сизлардан бу дунёда амакимга етиб борадиган ягона яхшилик мана шу. — Бир оз ерга қараб тин олиб олдим-да, давом этдим: — Дарахт масаласига келсак, мен кетишим олдидан сизларга боя эслатиб ўтган ҳодисани айтиб берай, ана ундан кейин қандай ҳулосага келсаларинг, ўзларинг биласизлар.

Ака-ука, опа-сингиллар, ҳаммалари шу лаҳзада гўё бир тану бир жон бўлиб, синчковлик ила менга тикилишди.

— Аллоҳ раҳмат қилсин, ариқдонлик Саидмурод оғайнимни ҳаммаларинг танир эдиларинг. Ўз вақтида у маҳалланинг фаолларидан бўлган. Бир йили шу одамнинг оиласидаям сизларникига ўхшаш масала чиққан. Яъни, у ҳам, кетма-кет икки ўғлини уйлантирадиган бўлиб қоладию ҳовлисида битта дарахт иморат солишга салгина ҳалал беради.

Фақат, у дарахт шоҳтут эмас, гилос эди. Ўғиллари, барака топишсин, отасининг измидан сираям чиқмаган болалар, маслаҳат билан, кесиш зарур, деган ягона тўғри қарорга келишади. Аммо, оғайним, оёғини тираб:

“Нима қилсанглар қилаверларинг, фақат гилосга тегмайсанлар!” деб туриб олади.

“Ҳай, нимага?”

“Чунки бунинг жони бор. Сенларнинг жонсиз иморатларингни деб тирик нарса озор топишига йўл қўймайман!”

Ўғиллари тушунтиришга кўп уринишади:

“Ада, агар кесмасак, уй ниҳоятда тор бўлиб қолади. Ахир уйнинг ичига мебел обкирилиши бор, бошқа... Эни икки метрлик хонага қандай қилиб?..”

Йўқ, оғайнимнинг қулоғига ҳеч қандай гап кирмайди.

“Ота-буваларимиз бунданда тор уйларда яшашган!” дея чўрт кесади.

Ўғиллари чор-ночор рози бўлиб, қурилиш материлларини обкелишга тушишади. Худди ўша асно гуллаб-яшнаб, мева тугиб турган дарахт, Худонинг амри билан, бирдан, уч кун деганда қуриб-қақшаб қолади. Бу воқеа Саидмуродга жуда қаттиқ таъсир қилади. У идорага ҳафтада икки марта келар эди. Тўрт ойгача, ҳар идорага чиққанида ўша дарахти ҳақида гапириб юрди. Воқеани шахсан ўзидан эшитмаган одамни интиқиб пойлар, ўшанақа одам узоқдан кўрингани замон, ўрнидан сакраб, ташқарида пешвоз кутиб оларди-да, дарҳол пичирлаб ҳикоясини бошлар эди. Шу йўл билан у бизгаям (яъни, эшитганларга) азият етказар эди. Шундан кейин, уйдаги ишлари кўпайиб кетдими, идорамиз-

дан бўшади. Ниҳоят, орадан саккиз ярим ой ўтгач, Саидмуроднинг иморатлари битди, ўғиллари уйланди, тўйига бориб ошиниям едик. Бир куни кўчада учрашиб қолдик. Саломлашиб-сўрашганимиздан сўнг у мени четроққа тортди-да, жилмайган кўйи:

“Сен ҳув қуриб қолган гилосимни кўрган эдинг-а, Солиҳ?” деб сўради.

“Ҳа”, дедим мен.

“Ўша дарахтга боғлиқ янгиликни биринчи бўлиб билишни хоҳлармидинг?”

“Албатта!”

“Унда эшит. Ўша гилосим қуриганидан бери, мана, орадан деярли тўққиз ой ўтибди. Шу муддат ичида, бўш вақт топдим дегунча, шу ҳақда ўйлабман, дегин. Ўйлаб-ўйлаб, ниҳоят, куни-кеча, биласанми, қандай фикрга келдим?”

“Қандай?”

“Аллоҳнинг қудрати ва адолатига тан бермасдан илож йўқ экан. Мен бутун борлигим билан унга имон келтирдим ва бугун эрталабдан бошлаб, ўғилларимдан ибрат олиб, беш вақт намоз ўқишга киришдим...”

Марҳум биродарим, Аллоҳ уни раҳмат қилсин, ана шундай деган эди... Ана шунақа гаплар, — дея ҳикоямни тугатдим. Сўнгра аста ўрнимдан кўзгалдим. — Хўп, энди мен борай. Тағин бир яхшилаб ўйлаб кўриб, тузукроқ ечимга келарсизлар...

Туриб эшик томон юришга тушганимни кўрган мезбонларим бараварига ўринларидан ирғиб:

— Ўтиринг, қаёққа кетяпсиз? — деб қолишди.

— Овқат пишяпти; ахир! — дея астойдил яна бир оз қолишимни сўрашди.

Бироқ мен кўнмадим. Идо-

рада ишим борлигини, одамлар кутиб қолишларини эслатдим-да, хайрлашиб жўнадим.

Идорада ташрифчилар йиғилиб қолган экан. Улар билан бирма-бир суҳбатлашиб, ишларини ҳал қилгунимча икки соат ҳам ўтиб кетди. Ниҳоят, соат кечки беш ярим бўлиб, одамлар тарқагач, қоғозларни жой-жойига тахлаб, идорадан чиқдим. Эшикни ёпаётган пайтим муюлишдаги кўчадан Акмалнинг:

— Солиҳ ака! — деб чақирган овози эшитилди.

Қулфни бураб, калитни чўнтагимга тиққунимча ҳал-лослаб ёнимга етиб келди.

— Хайрият кетиб қолмабсиз, — деди нафасини ростлашга улгуриб-улгурмай.

— Бўлдими? — дедим мен.

— Рози бўлишдими?

— Ҳа, ҳаммалари. Кетишингиз билан шунақа дейишди. Кейин овқат пишувди, шу баҳона яна анча гаплашиб ўтирдик. Ҳозиргина кузатдим у янгиликдан хабардор қилай деб олдингизга чопдим. Аммо-лекин, сизга минг раҳмат, Солиҳ ака. Сиз бўлмаганингизда, билмадим...

Акмалнинг бу ҳовлиқиши менга унчалик ёқинқирамади.

— Укам, — дедим босиқ ва бир оз терсроқ оҳангда, — бу нарса гарданамдаги бурч эди. Мен бор-йўғи шуни адо этдим, холос. Лекин... сен ҳам бундан бу ёғига ҳадингдан ошмагин. Қариндош-уруғларинг билан яхши муомала қил. Бугунгидақа эмас. Аллоҳ қариндошлик ипларини узган одамларни ёқтирмаслигини унутма.

Акмал ерга қаради. Сўнгра:

— Хўп, — деб кўйди кўнгли тўлиб.

Абу Ҳомид ҒАЗЗОЛИЙ

Муҳаббат маърифатнинг самарасидир

* **Нафсини** ва Парвардигорини таниган киши вужуди (борлиги) ўзидан эмаслигини, ҳаётининг давомийлиги ва комиллиги Аллоҳ таолодан берилган неъмат эканини, Аллоҳ таолонинг яратиши ва мадади билан бўлганини, яна Аллоҳ таолога қайтишини билади. Демак, инсонни вужудга келтирган, йўқдан бор қилган зот Аллоҳ таолодир. Комиллик сифатларини ва комилликка элтувчи сабабларни яратиш орқали инсоннинг вужудини мукамал қилувчи ҳам Аллоҳ таолодир. Шу сабаблар истеъмолига йўл кўрсатган зот ҳам Аллоҳ таолонинг ўзидир.

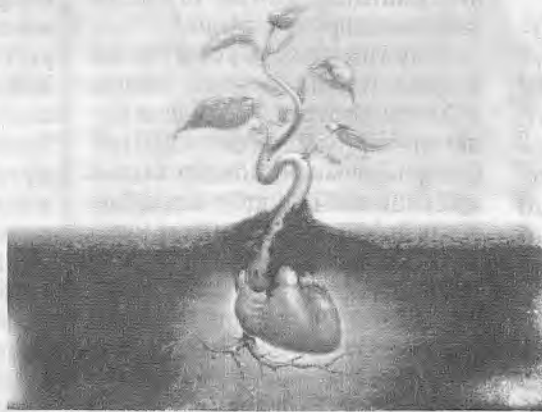
* **Агар** банда Ҳақ таолони севмаса, бунга сабаб ўзини ва Роббини танимаганидир. Муҳаббат маърифатнинг самарасидир, унинг йўқлиги билан йўқ, заифлиги билан заиф, қуввати билан қувватли бўлади.

Ҳасан Басрий (раҳматуллоҳи алайҳ) айтадилар: "Ким Раббини таниса, уни севади. Ким дунё ҳақиқатини англаса, унда зоҳид бўлади".

* **Билгинки**, аслида Аллоҳ таоло энг зоҳир ва ошкор Зотдир. Аллоҳ таолонинг маърифати энг аввалги маърифатдир. Фаҳмга энг таниш бўлганидан ақл унга тез ва осон етиши керак. Аммо ҳақиқатда бунинг зиддини кўрасан.

* **Ақлимиз** Унинг борлигини фаҳмлашдан ожизлигининг икки сабаби бор. Биринчи сабаб, Унинг борлигининг махфийлиги ва яширинлиги бўлса, иккинчи сабаб, ниҳоят даражада ошкорлигидир. Бу ҳол кўршапалак-

нинг кечаси кўриб, кундузу кўра олмаслигига ўхшайди. Бунинг сабаби кундузнинг махфийлиги ва яширинлиги эмас, балки унинг жуда ёруғ эканидир. Кўршапалакнинг кўриш қобилияти заиф, қуёш нури порлаган вақтда унинг кўзи қамашади, қуёшни кўра олмайди. Токи ёруғлик қоронғулик билан аралашиб,

нури заифлашмагунча у бирор нарсани кўролмайди. Худди шундай бизнинг ақлларимиз ҳам заиф, илоҳий вужуднинг жамоли эса, ниҳоят даражада порлоқ ва кенг қамровли бўлиб, унинг зуҳуридан ер ва осмонлардаги бирор зарра четда қолмайди. Демак, унинг зуҳури махфийлигига сабабдир.

* **Шубҳасиз**, зуҳур-ошкорликнинг кучли бўлиши яширинликни келтириб чиқаради. Басирати (имон нури) кучли бўлган матонатли киши Аллоҳ таолодан ўзгасини кўрмайди, билмайди. Балки ҳақиқий вужуд фақат Аллоҳ таолонинг зоти эканини англайди. Барча ишларнинг вужуди У биландир. Кимнинг ҳоли шундай бўлса, ҳар бир ишда ҳақиқий фоил - яратувчини кў-

ради. У осмон, ер, ҳайвон, дарахт каби ҳаракатланувчиларни унутиб, булар ягона Ҳақ зотнинг санъати - иши эканини мулоҳаза қилади. Назари У зотдан ўзгасига кетмайди.

* **Ким** оламга Аллоҳнинг феъли-иши деб назар солса, бу феъл орқали Аллоҳни таниса, Уни севса, фақат Аллоҳга назар солган, фақат Аллоҳни таниган ва У зотни севган бўлади. Бундай киши ҳақиқий муваҳҳид (Аллоҳни ягона деб билувчи) бўлиб, фақат Аллоҳни кўради. Бундай киши нафсига ўзлиги жиҳатидан қарамайди, балки ўзини Аллоҳнинг қули деб билади.

* **Нафсининг** ҳою ҳавасларига берилиш инсонларни маърифат нурларидан баҳра олишдан тўсиб қўйган. Инсонлар Аллоҳ таолонинг маърифатини талаб қилишда ҳайратдан лол қолиб, эшагига миниб олган ҳолда эшагини қидираётган кишининг мисолига ўхшайди.

* **Агар**: "Исён (гуноҳ) муҳаббатнинг аслига зид бўладими?" деб сўрасанг, жавобига бундай дейман: гуноҳ иш муҳаббатнинг камолига зид бўлади, унинг аслига зид эмас. Чунки маърифат, имон заиф бўлса ва шаҳват-нафс голиб келса, банда муҳаббатнинг ҳаққини адо қилишдан ожиз қолади. Ҳар ҳолда муҳаббат даввоси улуг ишдир. Шу сабабли Фузайл (раҳматуллоҳи алайҳ) дейдилар: «Агар сендан: "Аллоҳни яхши кўрасанми?" деб сўрасалар, сукут сақла. Чунки агар сен, йўқ, десанг, кофир бўласан. Агар, ҳа, десанг, сенинг ҳолинг ошиқларнинг ҳоли каби эмасдир".

"Муҳаббат, шавқ, унс ва ризо китоби"дан олинди

“БОБУРИЙ ХАТИ”ДА КЎЧИРИЛГАН ҚУРЪОН

Маълумки, Заҳириддин Муҳаммад Бобур буюк саркарда, йирик давлат арбоби бўлиши билан бир қаторда, ўзбек адабиёти, маданияти, санъатига улкан ҳисса қўшган шоир, олим, адиб ҳамдир. У ўзбек маданияти, илми ва маънавиятини бошқа давлатларга, жумладан, Афғонистон, Ҳиндистон мамлакатларига ёйган ҳамда турли миллатларнинг маданиятлари уйғунлашувига, халқларнинг маънан бир-бирларига яқинлашишига катта хизмат қилган зотдир.

Заҳириддин Бобурдан бизга қадар “Бобурнома”, “Мубаййин”, “Мухтасар” каби нодир асарлар етиб келган. Жаҳон илм аҳли бу асарларнинг қийматини муносиб баҳолаган, улар ҳақида кўплаб илмий тадқиқотлар яратилган ва дунё тилларига таржима қилинган.

Илмимизда улуғ ажодимизнинг хат санъати борасидаги фаолияти жуда кам ўрганилган. Бу ҳақда машҳур “Бобурнома” асарининг 935 ҳижрий (1528 милодий) йил тафсилотига бағишланган қисмида бундай маълумот келтирилади: “Мулло Биҳиштийдан Ҳиндолга мурассаъ камар ва ханжар ва мурассаъ даво ва садафкорлик сандали ва кийган нимча ва тағбанд ва бобурий хатнинг муфрадотини йиборилди. Яна бобурий хати била битилган китъалар йиборилди. Ҳумоюнға таржиманиким, Ҳиндустонға келгали айтқон ашъорни йиборилди. Ҳиндолга ва Хожа Калонға ҳам таржима ва ашъор йиборилди. Мирзобек тағойидин ҳам Камронға таржима ва Ҳиндқа келгали айтқон ашъор ва бобурий хати била битилган сархатлар йиборилди”.¹ Демак, 935/1528 йилга келиб “Бобурий хати” алиф-

боси тугалланган ва ундан расмий ёзишларда фойдаланилган. Бобурнинг алоҳида мукаммал хат ихтиро қилгани ва мазкур хат билан турли асарлар китобат қилингани таҳсинга лойиқ иш. Мазкур ёзув ва унинг тарихи билан машҳур ўзбек олимаси, Бобур ижодий меросининг билимдони, марҳум академик Сабоҳат Азимжоновашуғулланган. Олима қатор тадқиқотларида, шунингдек, 1964 йили шарқшуносларнинг Деҳлида бўлиб ўтган 26-халқаро анжуманида айнан шу ёзув ҳақида маъруза қилган.²

Ёзувнинг хусусиятлари ҳақида олима бундай ёзади: «“Хатти Бобурий” ҳақидаги изланишларимизни бошқа манбалардаги маълумотлар билан қиёслашимиз ушбу алифбонинг фақатгина ҳуснихат учун мўлжалланган ёзув эмас эканини кўрсатади. Бу араб алифбосининг 28 ҳарфи асосида яратилган янги алифбо эди. Бобур ўз алифбосини барча диакритик белгилардан ҳоли қилди ва араб алифбосига кейинчалик киритилган тўрт форсий ҳарфларни чиқариб ташлади».³

Мазкур хатда кўчирилган Қуръони каримнинг бир нодир қўлёзмасининг расм нусхаси Тошкент Ислом университети манбалар хазинасида сақланмоқда. Ушбу қўлёзма нусхасини Бобур Халқаро жамғармаси аъзолари Эронга қилган экспедициялари вақтида аниқлашган ва 2004 йили Тошкент Ислом университетига тақдим этишган. Бу нодир манбанинг асл нусхаси Машҳадаги Астан Қудс Ризавий номидаги марказий кутубхонада 50-рўйхат рақами остида сақланади. Астан Қудс кутубхонаси мутасадди ходимлари Собир Сайид Маржон, Фозил

Ҳошимийларнинг маълумот беришича, ушбу кутубхона 1200 йиллик тарихга эга ва у имом Ризо номи билан боғлиқ. Имом Ризо Маккадан Машҳадага келади ва мазкур кутубхонага асос солади. Ҳозирда бу ерда олтмиш икки тилдаги адабиётлар мавжуд бўлиб, қўлёзмалар фондига эллик минг жилд нодир қўлёзма манба жамланган.

Бобурий хатда кўчирилган Қуръони карим қўлёзмасининг умумий ҳажми 271 варақдан иборат бўлиб, у форсча муқаддима билан бошланган.⁴ Унда ушбу қўлёзмани Султон Ҳусайн ас-Сафавий Мусавий имом Абулҳасан Али ибн Мусо Ризо номига вақф қилгани, кутубхонага келган ҳар бир киши ушбу муборак хатни ўқишлари ва уни дуо қилишлари ёзилган. Шунингдек, ушбу китобни кутубхонадан олиб чиқмаслик, вақф шаръий усулда абадий қилингани боис, сотилмаслиги, ҳада қилинмаслиги, гаровга қўйилмаслиги ҳақида танбеҳ берилган. Ушбу ҳолат 1119 ҳижрий йили жумадус-соний (1707 йил сентябр) ойида тасбит қилингани кўрсатилган. Қўлёзманинг кейинги саҳифасида унинг ҳижрий 1321 йили 24 шаъбон (1904 йили 13 январ) куни 50-сақланиш рақами билан янгидан кутубхона рўйхатига олингани ҳақидаги тўртбурчак муҳр урилган.

Нуханинг яна бир эътиборли жиҳати унга қўлёзма билан танишган шахсларнинг муҳри қўйилган ва тарихи кўрсатилган. Мана шундай маълумотлардан иккинчи варақда Муҳаммад Абдурашид исмли шахснинг милодий 1766 йил 20 шаъбон, Муҳаммад Амин ибн Муҳаммад Маҳдий ал-Ҳусайнийнинг 1267 йил 7

шаъбон (милодий 1851 йил 7 июн) куни, шунингдек, ҳижрий 1104 йил сафар (милодий 1692 йил декабр) ойида, 1196/1782 йили танишилгани ҳақидаги маълумотлар ва шахс номлари битилган тамғалар, муҳрлар урилган. Шунингдек, ушбу саҳифада “Мусҳафи мажид кашмир қоғозига куфий хатида кўчирилган”, деб қайд этиб қўйилган ва “Бобурий хати” куфий хатининг бир тури сифатида баҳоланган.

Кўлёманинг аксарият саҳифаларига унинг Астан кутубхонасига вақф қилингани ҳақидаги тўртбурчак муҳр урилган.

Сўнгги саҳифага 1287 ҳижрий йили ражаб (1870 йил октябр) ойида Убайд Муҳаммад, ҳижрий 1296 йил зулҳижжа (1879 йил ноябр) ойида Сайид Ансорий, 1289 йил 29 сафар (1872 йил 9 апрел), 1270 йил 19 шаввол (1854 йил 15 июн), 1315 йил 19 жумадул-охир (1897 йил 15 ноябр) Астани Муқаддаснинг мутавалийи томонидан зиёрат қилиниб, кўлёмма билан танишганлиги ҳақидаги маълумотлар ёзилган.

Ҳозирда Тошкент Ислом университети Манбалар хазинасига юқоридаги каби кўплаб нодир манбаларни жамлаш иши давом этмоқда. Келгусида ушбу маскан маънавий меросимиз дурдоналарининг том маънодаги хазинасига айланса ажаб эмас.

Зоҳиджон ИСЛОМОВ,
филология фанлари доктори,
профессор

ЎН УЧ ЁШЛИ ВОИЗ

Амжад Абу Сайдо ҳали ёш бўлишига қарамай, фаластинликлар орасида жуда машҳур. Ўн уч ёшли бу бола Қуръони карим ва Пайғамбаримизнинг (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) ҳадисларини яхши ўрганган, араб тилини муқаммал билади, бошқа исломий илмларни ҳам пухта эгаллаган. Шу боис одамлар унга “шайх” деб мурожаат қилишади. Амжадни мамлакатнинг турли шаҳарларига мавъизалар қилиш, хутба ўқиш учун тез-тез таклиф этиб туришади.

Кейинги ойлarda ёш хатиб ваъз-насихатларини тинглаш учун фаластинликларнинг гуруҳ-гуруҳ бўлиб Ҳазодаги масжидга оқиб келиши кузатишмоқда. Унинг сўзини тинлаганлар эътироф этишича, бу мавъизалар Фаластин халқи қалбида кўп йиллик курашда ғалаба қилишга ишонч туғдиради.

Анъанага кўра узун кўйлак кийиб, салла ўраган Абу Сайдо фаластинликларнинг ишонч ва эҳтиромидан қувонади: «Мен илк марта “Ар-Роҳман” масжидида турли ёшдаги одамлар жамоати ҳузурда мавъизага чиққанимда бир оз ўнғайсизланиб, ҳаяжонландим. Бироқ, алҳамдулиллаҳ, ўшанда уч дақиқалик хитобим уларга манзур бўлди», дейди у.

Ўсмир йигитнинг хатиблик, воизлик иқтидори бундан бир йил аввал, мактабда ўқиб юрганида кашф этилди. Синфдошларидан бири ундан мактабда ўтказилаётган гадбир учун кичикроқ мақола тайёрлаб беришни сўради. Абу Сайдо уни ёзиб, кейин ўзи чиройли қилиб ўқиб берди. Шундан сўнг ота-онаси ҳамда қариндошларининг далдаси ва қўллаб-қувватлаши билан маҳоратини ошира борди. Ўтган вақт мобайнида Амжад бутун Ҳазо минтақасидаги қирқдан зиёд масжидда мавъиза қилди. Жума мавъизаларининг моҳир

устаси бўлган мисрлик аллома Абдулҳамид Кишк ёш Амжад қалбида катта таассурот қолдирган эди. “Мен унга ниҳоятда қойил қолганман ва унинг хатти-ҳаракатларига тақлид қилишимни ҳам яширмайман, — дейди Амжад. — Шайх Кишкнинг шариат илмини жуда чуқур билиши, унга ҳалоллик ва холислик билан ёндашуви мени ҳайратга солади. У чинакамига юракдан, ёниб-жўшиб гапирди, шунинг учун бу инсоннинг хутбалари унинг вафотидан кейин ҳам ёшларга илҳом ва ғайрат-шижоат бағишламоқда”.

Амжад Абу Сайдо шайх Абдулҳамид Кишкнинг ўнлаб мавъизаларини интернетдаги турли исломий сайтлардан кўчириб олган. Кўпинча вақтинчи сеvimли алломасининг хитобларини тинглаб ўтказди.

Фаластинликлар орасида машҳур бўлиб кетган бу ёш воизнинг иқтидорини ҳатто “Jerusalem Post” газити ҳам тан олган.

Ёш хатиб мактабни тугатгач, Ислом дорулфунунига ўқишга кириб, воизлик илми ва маҳоратини пухта эгаллаш ниятида.

Ёсир БАННО,
(Islam Online)

Журналимизнинг ўтган йилги 11-сонида устоз Абдулазиз қори отанинг “Рўзи қори устозим эдилар” сарлавҳали мақола босилган, унда машхур қори Довудхонтўра ҳаёти ҳақида маълумотлар изланаётгани билдирилган эди. Алҳамдулиллаҳ, орадан кўп ўтмай андижонлик Абдурашидхон ҳожи отанинг хотиралари тахририятга етиб келди. Уни мамнуният ила эътиборингизга ҳавола этмоқдамиз.

ДОВУДХОНТЎРА

(Иккинчи Довуд)

Мухлисларнинг талаб-истаклари билан машхур қорилар ҳақида мақолалар чоп этила бошлагани бизни кўп хурсанд қилди. Ана шу мақола сабаб, неча йиллардан буён қалбим тўрида авайлаб-ардоқлаб юрганам — отам ҳақидаги хотираларим жунбушга келди. Мудроқ ҳиссиётларимни жўш урдириб юборди. Бир кам тўқсон ёшда бўлсам-да, ушбу маълумотларни тўплаб, тезроқ кўпчиликка билдириш учун ғайрат қилдим.

Абдурашидхон ҳожи ота ўғли Абдуҳалим қори билан

Ҳакан қишлоғи кўҳна Андижоннинг асосий дарвозаларидан ҳисобланган. Ана шу масканнинг ўнлаб маҳалларидан бири — Қоратут имон-эътиқоди мустаҳкам, илмли, фозил кишилари билан водийда шўхрат топган. Дадам Довудхонтўра милодий 1857 йили шу маҳаллада, Аъзамхонтўра хонадонидида таваллуд топганлар. У кишининг ёшликданоқ илмга чанқоқ бўлганларини эшитганман.

Тахминан 1880 йили дадам ота-оналарини олиб, ҳаж сафарига жўнайдилар. Сафар чоғида у кишининг бутун ҳаётларини ўзгартириб юборган бир воқеа содир бўлади. Бухорои шарифдан келган зиёратчиларни маккалик бир араб зиёфатга таклиф этади. Дадам суҳбат орасида мезбондан “Бир Қуръон тиловат қилмайликми?” деб сўрайдилар. У рози бўлади. Аммо дадам: “Аъзубиллаҳи...” дейишлари биланоқ мезбон икки қўлини кўтариб: “Бўлмайди, ярамайсан”, дейди. Арабнинг бу таассуфи ўз юртида анча билим олган дадамни жуда мулзам қилади. Маккага бориб битта: “Аъзубиллаҳи...”га ярамади, деган иснодни кўтара олмасликлари турган гап эди...

Ҳаждан қайтгач, дадам илмларини оширишга, Қуръони карим тиловатини мукаммал эгал-

лашга астойдил бел боғлайдилар. Шу мақсадда 1888 йили яна Арабистонга жўнайдилар. Андижонда хотинлари Ўғилхон, ўғиллари Муҳаммадхон ва қизлари Ибодатхонлар кузатиб қолишади. Бир куни дадам Байтуллоҳда Каъбапўшга юзларини босиб, йиғлаб тиловат қилиб турганларида кимдир елкаларига қўлини кўяди. Қарашга улгурмасларидан “Ўғлим, ўзингни танитсанг!” деган овозни эшитадилар.

Дадам кўзда ёш билан “Мен... мен яна қайтиб келиб ўқияпман, илмга астойдилман”, дея оладилар, холос. У киши Макканинг обрўли кишиларидан, қашқарлик Абдукарим охун экан. У дадамнинг елкаларини силай туриб, сўрайди:

— Андижонда уйланганмисан?

— Ҳа, — деб жавоб қиладилар дадам.

— Унда қори бўлишинг қийин, — дейди Абдукарим охун. — Чунки ақли-хушинг у ёқда бўлади. Агар ўқишни битириб кетай десанг, ўзингни қўлга ол! Қизимни сенга бераман, фикрингни бир жойга тўплаб, мурааттаб қори бўласан.

Абдукарим охун қизи Фотимахонни Довудхонтўрага никоҳлаб беради. Улар Маккада яшаб қолишади. Бу ерда икки қиз — Мукаррамхон ва Муаззамхон опаларим дунёга келишади. Довудхонтўра ўн беш йил мобайнида Маккада Қуръони каримни тажвид ва араб савтида ўқишни ўрганадилар, Қуръони мажид қироатини етти қоидаси билан ёд олиб, мукаммал илм соҳибига айланадилар. Билимларини юртдошларига ҳам ўргатиш ниятида Андижонга ошиқадилар. Қўқонлик Охунжон домла, яна Андижон ва Бухородан икки киши дадам билан бирга таҳ-

сил олишган. Ана шу тўрт қорига Арабистонда махсус ёрлиқ билан тасдиқланган ва “Қуръони каримни етти қоида бўйича тажвид ва араб савти билан қироат қилиш маҳоратини эгаллади”, деб қайд этилган шаҳодатнома берилади.

Юртига қайтаётган бу қориларни кўролмайдиган одамлар ҳам бор экан. Улар ҳали йўлга чиқмай туриб, Андижондан дадамга нохуш хабарлар етиб боради. Гўёки оталари вафот этганмиш, оналарининг кўзлари ожиз бўлиб қолганмиш, оила жуда хароб ҳолда муҳтож бўлиб қолган эмиш... Аммо бу гапларнинг ҳаммаси ёлғон бўлиб чиқди.

1902 йили Андижонга етиб келган дадам ҳамқишлоқларига Маккадаги ҳаётлари ҳақида бор ҳақиқатни сўзлаб берадилар. Арабистонда оила қурганлари, у ерда икки нафар қизлари борлигини ҳам яширмайдилар. Шунда раҳматлик бобомиз маккалик келинни фарзандлари билан Андижонга олиб келишни буюрадилар. Бу ишни қариндошларимиздан Иноятуллоҳ ва Исҳоқхон исмли кишиларга топширишади.

Лекин Маккада Абдураҳмон тоғамиз синглизини улар билан жўнатишга рози бўлмади. “Эри келиб, ўзи олиб кетса, бошқа гап эди, никоҳланган бўлса...” деб эътироз билдиради. Масалани ҳал қилиш учун қозига беришади. Қози келинни акаси ташлаб келсин, деб ҳукм чиқаради ва Абдураҳмон тоғамиз синглизини Андижонга олиб келади. Ана шу маккалик келин Фотимахон менинг ҳам онамдилар.

Дадам уч хотиндан ўн икки фарзанд — етти ўғил, беш қиз кўрганлар. Ўғиллари Муҳаммадхонтўра, Солиххон, Мўминхон, Аббосхон, Абдурашидхон, Абдулмажидхон, Абдулҳамидхон, қизлари Мукаррамхон, Муаззамхон, Жаннатхон, Улфатхон, Ибодатхонлардир. Жаннатхоннинг онаси оламдан ўтгач, уни онам Фотимахон боқиб, тарбия қиладилар. Дадамнинг Маккада яшаб қолган ўғиллари ҳам илми, мураттаб қори бўлди. У киши ҳам фарзандларини ўқитиб, қори, олим инсонлар қилиб тарбиялаган. Набиралари Масков шаҳрида Саудия Арабистони очган мадрасада уч йил талабаларга дарс беришди.

Мен ёшлиқдан ота-онам тарбияларида ўсдим, илм ўргандим. Жамоа хўжалигида оддий ишчи эдим. Кейин нафақага чиқдим.

Дадам Маккадан қайтиб келгач, ўн саккиз йил маҳалламиздаги масжидда имомлик қилдилар. Юзлаб ёшларга Қуръони карим қироатини ўргатдилар, мураттаб қорилар етиштирдилар. У киши Маккадаёқ Қуръон қироатида “мукамал қори”, “тиловат кутби” каби унвонлар билан шарафланган эдилар. *Тиловатлари беҳато, комил бўлгани учун ҳуш овоз соҳиб Довуд пайғамбарга (алайҳиссалом) нисбат берилиб, “Довуди Соний” (Иккинчи Довуд)*

номини олган эдилар. Дадамнинг Маккада катта ҳурмат қозонганлари, обрў-эътиборга эга бўлганларига ўзим ҳам гувоҳ бўлдим. Ўз вақтида дадамдан таълим олган Ваққос қори подшоҳ Абдулазиз даврида Масжидул Ҳаромда имом ноиби бўлган экан, у кишининг жасади Тоиф шарифда қолган. Андижондан чиққан яна бир машхур қори Ибн Ямин ҳам дадамнинг шогирдлари бўлган, унинг ва Муҳаммадхон қорининг қабрлари ҳам Тоифда. Биз — онам ва ёру биродарлар ҳаёт тақозоси билан дадам яшаган ва илм ўрганган жойларни зиёрат қилдик. Абдураҳмон тоғамнинг синглизини “Довудхонтўранинг уч ўғли келибди”, деб бизни икки ярим ой меҳмон қилди.

Падари бузрукворимиз 1920 йили олтмиш уч ёшда вафот этдилар. Ўшанда мен олти ёшли бола эдим. Замон алғов-далғов, Ҳакандаги гарнизонда қизил аскарлар билан отишмалар бўлиб турган, иморатлар ёнган, нотинч пайт эди. Ёдимда қолгани — отамни қабрга бор-йўғи йигирма чоғли одам кузатиб борган. Мақбара кўтарилаётганида пишиқ гиштни сувга чўктириб, шўри кеткач, узатиб турганман. Кейин билдим, Ҳакандаги Бешкал маҳалласи масжиди атрофида бобом Аъзамхонтўра, у кишининг сингиллари, опалари дафн этилган экан.

Дадам Довудхонтўранинг шогирдлари жуда кўп бўлган. Фарғонанинг Чимёнидан Муҳаммадамин қори, Миндон қишлоғидан Икромали қори, Носиржон қори, Олтиариқдан Аййубхон қори, Ориф қори, Зодиёндан Исохон қори, Асакадан Абдухалил қори, Андижоннинг Эски шаҳаридан Мирсолих қори, Ибн Ямин қори, Тошҳовуздан Ваққос қори, Бешкал маҳалласидан Узоқвой, Розикхўжа, Бегижон қорилар Ўрта масжиддан Холжўра қори, Дархондан Ашурали қори, Қоратутдан йигирма икки нафар, Ўзгандан олти нафар, Намангандан, кўйинг-чи, атроф шаҳар-қишлоқлардан юзлаб қорилар дадамдан илм олишган, ҳофизул Қуръон бўлиб етишишган.

Дадамдан илм олиб, қори бўлган шогирдлар вақти келиб, ўзлари ҳам устозлик даражасига етишишди. Андижондаги “Девонабой” масжиди имоми Ҳусан қори бир кун илм ўғлим Ҳакимжонга: “Мен опоқдадангизнинг Қашқардаги шогирдининг шогирди бўлман. Сизлар учун эшигимиз ҳамиша очиқ”, деган эканлар.

Яна бир гап: Дадамнинг Тоиф шарифда вафот этган шогирдлари Маҳаммадхон қори менинг қайнотам эдилар...

Шукруллоҳ ЖАЛИЛ ҳожи ўғли
ёзиб олди.

Жалақудуқ тумани

Абдуллоҳ ҳожи АБДУҚОДИР

Сийрату сувратимиз асли имтиҳон экан

Аёл зоти улуғдир

Аёл зоти улуғдир шарму ҳаёси бирла,
Жуфти ҳалолига чин меҳру вафоси бирла.
Вале гоҳо учрагай баъзи қизлар, жувонлар
Ҳаёю ибоси йўқ, калта либоси бирла.
Давра қуриб сўзлашур она тилин таҳқирлаб,
Қош чимириб, керилиб, “чево, чевоси” бирла.
Қайси элатга мансуб, билиб бўлмас афтидан,
Кўча-кўйда тентирар юпқа матоси бирла.
Енгил-елпи йигитлар йўлдан тойса не ажаб,
Тўртга “сулв пари”нинг ишва-имоси бирла.
Во ажаб, қош-кўзлари неча рангга бўялган,
Тирноқлари олинмай, пушти “хино”си бирла.
Эркакларга қўшилиб, ҳуқуқимиз тенг-ку, деб,
Базми жамшид қургайлар турли “балоси” бирла.
Эй хонимлар, доғ туширманг аёл номига асло,
Тўғри юринг, пок яшанг, эрнинг ризоси бирла.

Катта бир майдон экан

Бу оламга, азизлар, ҳар киши меҳмон экан,
Кўринг, фоний умрнинг фурсати бир он экан.
Ҳақ яратди Одамни Холиқни танисин деб,
Сийрату сувратимиз асли имтиҳон экан.
Боқсангиз олам аро, асрори ниҳон, ошкор,
Мавж урар баҳрул ҳаёт, катта бир майдон экан.
Бу майдон ичра мардлар йиғлагай Ҳақ ишқиди,
Кўплар Ҳақдан юз буриб, жоҳилу нодон экан.
Ҳақ ризосин топмайин, дунё завқин тотанлар,
Тонгла Маҳшар хору зор, сарсон-саргардон экан.
Кулмангиз қаҳ-қаҳ отиб, неча довон йўлда бор,
Қай ёқдан келур нома, бу чигал чистон экан.
Тоат қилгин, Абдуллоҳ, шоядки Парвардигор,
Бандам деса, кечирса, барчаси осон экан.

Маст келур

Қоч, болалар! Йўлда юрма,
бир бедаво маст келур,
Тонг саҳарлаб бўза ичган,
бошга бало маст келур.
Ҳамёнин қоқ бўшатиб,
рўзгорин қон қақшатиб,
Сиппа-силлиқ, қоқ-қуруқ
тарки дунё маст келур.

Оиласи бесарамжон,
фарзандлари ҳайронда,
Уйга боқмас, ишга бормас,
бир бенаво маст келур.
Кўча-кўйда хотин-халаж
ўтса боқар тиржайиб,
Чайқалиб шилта сўз отгай,
қаранг, расво маст келур.
Маъракага бориб қолса,
ҳунари кўп чунонам,
Бир сахийнинг тўйин айлар,
мотамсаро, маст келур.
Иттифоқо дуч келар,
қочмоққа ҳеч имкон йўқ,
Кучоқ очар, ўпар юзни,
қилгай қаро, маст келур.
Гандираклар уйин излар,
тун ярмида тентираб,
Ўзга эшик зулфин қоқиб,
қилгай жафо, маст келур.
Неча жойда мушту шапалоқ,
неча жойда тепки еб,
Охир топар уйини, қилиб ғавфо, маст келур.
Паҳлавоним келдилар деб
пешвоз чиқар хотини,
Лек жирканиб, яқин бормас,
ҳиди бежо маст келур.
Мухтасар қилар сўзни ҳожи Абдуллоҳ энди,
Насиҳатга кўнмаса, юзи қаро маст келур.

Туюқлар

* * *

Аллоҳнинг гўзал исми бир кам-юз бўлур,
Ёд олган киши тонгла ёруғ юз бўлур,
Бевафо бу дунёда золим эрур агар ким,
Мазлум билан ўшал кун юзма-юз бўлур.

* * *

Ортиқча ғам киши қаддин ё қилур,
Ишинг тушса номардга, қилмас ё қилур.
Ўзгалар бахтини кўролмайд мудом,
Ҳасадчининг қалбида ўт ёқилур.

Учкўприк

Аъзамхон КАТТАЕВ

Боамал олимни топсанг, бошида парвона бўл

Ширин сўз ҳақида

Ширин сўзлаш, азиз дўстим,
билурсан, бахт-саодатдир,
Қўполдир гар тилинг, ҳар кун
бошингда турфа офатдир.

Ширин сўз гар юракдандир,
илон сенга заҳар солмас,
Ёнингда дўсти содиқлар
сазовори шарофатдир.

Меҳр бирла гўзал хулқ
гул каби эъозланар доим,
Ошиб қадри, кеча-кундуз
йўлида нур-фароғатдир.

Мабодо душманинг бордир,
ширин сўз бирла дўст бўлгай,
Бўлурсан чин мусулмон гар
ҳама сендан саломатдир.

Хабар берди Яратган
“яхши сўз айт” деб Каломида,
Ширин сўзлаб, меҳр сочмоқ
мудом Аъзамга одатдир.

Ёмон йўлдош

Ёмон йўлдош билан юрма,
қаро йўлларга бошлайди,
Адаштиргай сени буткул,
туби йўқ жарга ташлайди.

Кулар-жилмайгай-у, қўйнинг
пучак ёнғоққа тўлдиргай,
Қулай фурсат топилса гар,
шиллар терингни — ошлайди...

Мулойимлик билан кўнглинга
киргай, жунбуш этмайсан,
Қаҳрлар сочгай ортингдан,
юррак-бағрингни гашлайди.

Ҳасад бор қалбида, инсонлара
асло муҳаббат йўқ,
Ёмонни яхши дер, яхши
одамни кўрса, тошлайди...

Тушмасин ҳижрон азоби

Тушмасин ҳижрон азоби одам ўғли бошига,
Учмасин мўмин киши тухмат-маломат тошига,

Кимки ёйдек эгримас, ҳар дам алифдек тўғридир,
Тушмагай чанг, ичса ҳам кўча-куйда, ошига

Бефаросат, норасолар суҳбатидан қоч мудом,
Дилга озор етказурлар, боқма кўзу қошига.

Маърифат топган кишилар жонга роҳат, кўзга нур,
Сабр этиб мақсудга етмиш, офарин бардошига.

Боамал олимни топсанг, бошида парвона бўл,
Илму одоб ўргану айлан яқин сафдошига...

Эй кўнгил

Эй кўнгил, шод бўл,
бу кун ёрим сўроқлаб келгуси
Интизор эрдим йўлида,
ҳижрон адоқлаб, келгуси.

Кўрмасам ул ёр жамолин,
етти осмон тор менга,
Аҳду паймоним бутундир,
кетмай узоқлаб, келгуси.

Кўп уринди йўлдан ургум
деб бевафо агёрлар,
Зарра парво этмадим
қалбимни поклаб, келгуси.

Чин ошиқлар қалби ишқ
ғунчасидан нур эмар,
Аъзами бечорага
гуллар қучоқлаб келгуси...

Самарқанд

БИР АРМОН МЕНИ ТИНЧ ҚҰЙМАЙДИ

Умидворлик

Холниса амма “Қишдан эсон-омон чиқсам, у ёғига Худо пошшо”, дер эди. Худди тансиҳат юриши қишга боғлиқдай. Аммо энди қариликни бўйнига олмаса бўлмас экан. Мана, озгина юрса, ҳарсиллаб қоляпти.

“Тенг-тўшларимнинг бари ўтиб кетди. Навбатим яқинлашиб қолди. Кампир хаёлига келган бу фикрни овоз чиқариб ҳам бир такрорлаб қўйди. Кейин аста-секин йўлга тушди. Уйига-ча қанча чақирим қолганини чамалади. Қишлоқ қабристонидан ўтиб олса, у ёғи яқин. Қабристонга яқин борганида Меҳмоналининг Тошкентдаги қизи тез юриб келиб, салом бердида, кампирнинг қўлтиғидан олди. У ҳоринг овозда қиздан: «Ҳа, яхши юрибсанми, болаларинг омонми, куёвингни ишлари яхшими, тинч ўтирибсизларми?» деб ҳол-аҳвол сўради. Иккаласи ўтганлар руҳига фотиҳа бағишлаш учун катта ариқ четига ўтиришди. Дуо узоқ чўзилди. Сўнг оҳиста деди: “Қизим, ҳар доим дуога қўл очганинда, умид қилган умидворларга, деб кўшиб қўйгин, хўпми. Бу дунёга ёлғиз келиб, ёлғиз кетяпман. Тирноққа зор бўлиб ўтдим. Орқамдан дуо қиладиганим ҳам йўқ. Эшитганмисан, ривоят қилишларича, бир деҳқон бозорга кетаётиб қабристон олдидан тўхтаб, дам олибди-ю,

биноқ шу ерда ётганлар руҳига бағишлаб фотиҳа ўқимабди. Бир марҳумнинг руҳи ундан дуоталаб бўлибди. Ҳалиги деҳқон бозорга етиб бориб нарсаларини сотибди, рўзғорга керакли камқўстларни олиб, яна шу йўл билан қайтибди. Фотиҳадан умидвор руҳ эса “Деҳқон энди хотиржам бўлди, зора қайтишда дуои фотиҳа қилса”, дея умидвор бўлибди. Аммо деҳқон қабристон олдидан ўз хаёли билан бепарво ўтиб кетибди. Шунда руҳ: “Эй Аллоҳим, ҳаётда менга фарзанд ато этганинда дуо қиларди, мана энди дуога зорман”, деб Парвардигорга нола қилган экан. Менинг ҳам ҳеч кимсам йўқ...”

Холниса амманинг томоғига нимадир тикилди, бошқа гапиролмай қолди. Қиз кампирни кўнглини кўтарувчи гаплар ила далда бериб, уйига кузатди.

Асли шаҳарлик бу аёл қишлоққа уруш йиллари келиб қолган. “Амма” деб танилган, “амма” деса, барча билади. Битта укаси бўлган, у ҳам урушга кетиб, қайтмаган экан. Қишлоқ аҳли амманинг ҳурматини жойига қўйиб, иссиқ-совуғидан хабар олиб туради.

Қиз кампирнинг умид ҳақида айтган гапларини тингларкан, дуо тириклар учун нажот бўлибгина қолмай, ўтганларнинг ҳам илинжи эканини тушуниб, бу одатни қанда қилмасликни дилига тугди.

Ҳар қишлоқда шундай аммалар йўқми? Уларнинг кўнглини кўтарайлик. Ўзимизга яқин олайлик, ҳеч кимим йўқ деб ўксиниб юришмасин.

**Маданиятхон
МИРЗАЕВА**

Кўзимизни очар фатволар

“Ҳидоят” журналининг шу йил учинчи сонидан “Дафн маросими қандай ўтказилади?” саволига Ўзбекистон мусулмонлари идораси масжидлар ва фатво бўлими жавобини ўқиб, кўп хурсанд бўлдик. Шундай мақолалар боис, иншааллоҳ, халқимиз “етти”, “қирқ”, “йил”, “пайшанбалик” каби хурофий ва бидъат амалларнинг нотўғри эканлигини тушуниб олажақлар.

Очиғи, бундай кераксиз амаллар вилоятимизда, хусусан, бизнинг Бойсун туманидаги Сайроб, Панжоб, Дарбанд қишлоқларида кенг ёйилган. Шукрки, кейинги пайтда Сайроб қишлоғида фаолият кўрсатётган иккита жомеъ масжиди имом-хатиблари зарарли ирим-сирим, ношаръий маросимларни, бидъат амалларни йўқотиш борасида баҳоли қудрат ҳаракат қиляптилар. Аммо бу етарли эмас. Шу боис айна долзарб мавзуларда туғилган саволларга мусулмонлар идорасининг масъул ходимлари тез-тез фатво йўсинида теран жавоблар бериб борсалар хайрли бўларди, имом-хатибларимиз ишини оsonлаштирарди, жойлардаги аҳосилининг кўзи очилишида, маросим ва амалларни тўғри ташкил қилишда асқотарди, деб ўйлаймиз.

**Чоршанбе РАҲИМҚУЛОВ,
Жўракул ҲАЛИМОВ,
Норали ҳожи ТЕМИРОВ,
Иброҳим ҳожи ҚУЛЛИЕВ,
Абдуқодир ҚУРБОННИЁЗОВ,
Тўйчибой САФИРОВ,**

Бойсун тумани

Дуо қилинг

Болалигим совет даврининг бир тўғрам нон топиб, қорин тўйғазиш қийин бўлган йилларига тўғри келган. Ота-боболарим эса рўзаю намаз каби энг муҳим ибодатларини ҳам динсизлардан яшириб, мушкул аҳволда адо

этар эдилар. Эсласам, ҳамон кўзларимга ёш келди. Алҳамдулиллаҳ, бугун Ислому буюрган амалларни беками кўст бажариш имконидан ташқари, ёшлар бу борада чуқур билимга ҳам эга бўлишлари мумкин. Фақат ихлос бўлса бас.

Аммо теварагимиздаги анча-мунча кишиларнинг вақт ажратиби, ибодатларни баҳоли қудрат ўташдан кўра, пул, мол, давлатга ортиқча ҳирс қўйиб, эртадан кечгача нафси, ҳою ҳавасларига овора бўлаётганлари мени ҳайрон қолдиради. Шундай қилиш тўғрими?

Менинг ёшим саксондан ўтди. Аёлим билан беш ўғил, тўрт қизни вояга етказиб, ҳаммасини уйли-жойли, касб-корли қилдик. Йигирма тўққиз нафар набираси бор пири бадавлат одамман. Шунда ҳам бир армоним мени тинч қўймайди. Менга ҳам жуфти ҳалолим билан ҳаж ибодатини адо этиш насиб бўлса, дейман. Ҳар намозимдан кейин Аллоҳдан буни қайта-қайта сўрайман. Азиз биродарлар! Ҳаққимга ғойибона дуо қилинг. Каъбагуллоҳни зиёрат қилиш мен бандаи мўминга ҳам насиб этсин. Омин.

Мухторжон ТОЖИБОЕВ,
Фаргона

Кул хожасига тенг бўлмас

Пайгамбаримиз (соллаллоҳу алайҳи ва саллам) ҳадисларидан бирида: “Бировнинг исмини қисқартириб айтманг”, деган эканлар. Ёшлигим туфайлими авваллари бу насиҳатга эътибор қилмаган эканман. Дўсту яқинларинг ўз меҳри, қадрдонлигини билдириб, исмингни қисқартириб чақирса, нима қилибди, деб ўйлаганман. Шу боис ҳам “Алиш”, “Алёша” деб чақиринг, хурсанд бўлардим. Кўчада бу ҳолни ҳозир ҳам кўп кузатаман. Болалар бир-бирини исмини қисқартириб Абу (Абдуллоҳ), Шерка (Шерали), Беги (Беҳзод), Дони (Дониёр), Дили (Дилмурод ёки Дилшод) деб чақиринг.

Кунлардан бир кун дўстларим “Федя” деган бола тўғрисида гаплашаётганларини эшитиб қолдим. Табиийки, мен уни ўрис бўлса керак, деб тахмин қилдим. Кейинроқ билсам, унинг исми Фирдавс экан... Шундай гўзал исми бўлатуриб, ажнабий, маъноси ҳам тушунарсиз ном билан аталишнинг нимаси яхши? Очиғи, буни баъзи тенгдошларим замонавийлик, маданият белгиси деб қарашади. Ҳолбуки, бу қисқартиришлар илмсизлик, фаросатсизликни кўрсатади. Ҳатто, гуноҳкор бўлиб қолишимизга ҳам олиб келар экан.

Дарҳақиқат, болаларгина эмас, ота-оналар, катталар ҳам исmlарини қисқартирмасдан тўғри талаффуз этиб, сўз олдидаги масъулиятни чуқур ҳис қилишлари зарур.

Алишер ФАЙЗУЛЛОҲ,
Сирғали тумани

ЭНГ АҚЛИ БОЛАКАЙ

Буюк Британияда уч ёшли бола энг заковатли кишилар рўйхатига кирди.

Микоил Али Mensa International ташкилотининг энг ёш аъзоси этиб сайланди. Бу ташкилот ўз ҳисобкитобларига кўра энг юқори IQ (ақлий даражаси)га эга бўлган кишиларни бирлаштиради.

Бу бола энди уч ёшга кирди. Шунга қарамай, у араб алифбосини билади, тўрт қаторли рақамларни кўпайтириб, кўша олади.

Бундан ташқари, сўзларни тескари тартибда айтиб, ота-онаси билан ҳазиллашишни яхши кўради. Боланинг отаси 37 ёшли Тоҳир интернет-фирмада ишлайди, онаси 26 ёшли Шамсун ҳам эри билан бир жойда меҳнат қилади. Анапова ахборот агентлигининг хабар беришича, уч ёшли боланинг IQ (ақлий даража)си ҳозир 137га тенг ва бу унга Британия аҳолисининг икки фоизини ташкил этувчи энг заковатли қатламга кириш имконини берди.

Тест натижаларига кўра, бу болакай кўпгина машҳур сиёсий арбоблардан ақлироқ чиқиб қолди. Олимларнинг бу қатъий ҳулосалари, жумладан, Оқ уйнинг ҳозирги ва собиқ раҳбарларининг ақлий даражаси (IQ)ни тадқиқ этишга асосланган эди. Маълум бўлишича, ҳозирги президент Жорж Бушнинг бу кўрсаткичи атиги 91га тенг экан. Унинг ақлий даражаси ўтмишдоши Билл Клинтондан икки барабар орқада. 182 балл тўплаган Клинтон эса демократ президентлар орасида энг ақлиси деб тан олинди.

Амриқоликлар орасида ўртача IQ коэффитсенти 100 баллгаям етмаган президентлар АҚШда атиги иккита бўлса, улар ота-бола Бушлардир.

1945 йилдан буён ўн икки нафар АҚШ президентининг IQ рейтингини қуйидагича:

Билл Клинтон (демократ) — 182 балл.
Жимми Картер (демократ) — 175 балл.
Жон Кеннеди (демократ) — 174 балл.
Ричард Никсон (республикачи) — 155 балл.
Франклин Рузвелт (демократ) — 147 балл.
Гарри Трумэн (демократ) — 132 балл.
Линдон Жонсон (демократ) — 126 балл.
Дуайт Эйзенхауэр (республикачи) — 122 балл.
Жералд Форд (республикачи) — 121 балл.
Роналд Рейган (республикачи) — 105 балл.
Жорж Буш — каттаси (республикачи) — 98 балл.
Жорж Буш — кичиги (республикачи) — 91 балл.

“Труд-7” газитининг
2005 йил 32-сонидан олинди

Хорун ЯХЁ

ҚУРЪОНИ КАРИМ

НИСБИЙЛИК ҲАҚИДА

Замонавий илм-фан кашфиётлари вақтнинг, моддиончилар айтганидек, мутлақ воқеълик эмас, балки нисбий бир тушунча эканини тасдиқлайди. Илм-фан йигирманчи асрга келиб кашф этган бу ҳақиқат ҳақида ўн тўрт аср муқаддам туширилган Қуръони каримда хабар берилгани ажойиб!

Қуръони каримнинг жуда кўп оятларида вақт ҳодисаси ўринжой ва шарт-шароитга қараб ўзгариб турадиган руҳий тасаввур экани ҳақида айтилади. Масалан, инсон ҳаётининг ниҳоятда қисқалиги ҳақида Қуръонда бундай хабар берилади:

“У зот сизларни чорлайдиган кунда Унга ҳамду сано билан жавоб берурсизлар ва ўзларингизнинг (дунёда) жуда оз (муддат) турганларингизни ўйлаб қолурсизлар” (*Ал-Исро*, 52);

“*(Аллоҳ) уларни (яъни, мушрикларни ҳисоб-китоб учун) тўплайдиган кунда улар (бу дунёда) гўёки кундуз кунни бир соатгина тургандек (яшагандек) бир-бирларини танирлар*” (*Юнус*, 45).

Баъзи оятларда зикр этилишича, вақтни ҳис қила билиш одамларда турлича кечади ва улар қисқагина вақтни жуда узун деб қабул қилишлари мумкин. Охиратда, ҳисоб-китоб чоғидаги суҳбатлар бунга мисол бўла олади:

“*Ёрда қанча йил турдинглар?*” деди (Аллоҳ). Улар айтдилар: “*Бир кун ё ярим кун. Санаб тургувчи (фаришталар)дан сўрагин*” (*Мўминлар*, 112–113).

Қуръони каримнинг бошқа оятларида эса вақт ўтишининг тезлиги муҳитга боғлиқлиги марҳамат этилади:

“*Дарвоқе, Парвардигорингиз наздидаги бир кун(лик азоб) сизларнинг ҳисоб-китобингиздаги минг йил каби бўлур*” (*Ҳаж*, 47);

“*Фаришталар ва Руҳ (яъни, Жаброил) миқдори-узунлиги (дунё ҳисобида) эллик минг йил бўлган бир кунда (яъни, қиёмат кунда) У зотнинг ҳузурига кўтарилурлар*” (*Маориж*, 4).

Қуръони каримнинг бошқа оятларида зикр этилган далиллар ҳам вақт ва замон тушунчаларининг шунчаки тасаввур экани ҳақида хабар беради. Айниқса буни Қуръон қиссаларида учратиш мумкин. Масалан, Аллоҳ таоло Қуръони каримда “*Асҳоби қаҳф*” деб зикр этилган бир гуруҳ мўминларни уч юз йил ухлатиб қўяди. Уйқудан уйғонган кишилар жуда оз вақт ўтган деб ҳисоблашади ва қанча вақт уйқуда ётганларини аниқлай олишмайди:

“*Бас, Биз ўша горда бир неча йил уларнинг қулоқларига уриб (яъни, уларни ухлатиб) қўйдик. Сўнгра (уларнинг ичидаги қан-*

ча ухлаганлари ҳақида тортишадиган) икки гуруҳдан қайси бири турган муддатларини (тўғри) ҳисоблаганини билиш учун уларни уйғотдик” (*Қаҳф*, 11–12);

«*Ўзаро савол-жавоб қилишлари учун Биз уларни (йигитларни қандай ухлатиб қўйган бўлсак) ана шундай уйғотдик. Улардан бири деди: “Қанча (муддат ухлаган ҳолда) турдинглар?” Улар(нинг айримлари): “Бир кун ё ярим кун турдик”, дедилар. (Қолганлари эса): “Қанча (ухлаб) турганларингизни ёлғиз Парвардигорингиз билур...” дейишди*» (*Қаҳф*, 19);

«*Ёки бир зот (Узайр пайғамбар) ҳақидаги масални (билмадингизмики), у зот томлари йиқилиб-хувилаб қолган бир қишлоқдан ўтаркан: “Аллоҳ бу хароб бўлган (қишлоқни) қандай тирилтирар экан-а?” деди. Шунда Аллоҳ уни юз йил муддатга ўлдирди. Сўнгра тирилтириб, деди: “Қанча муддат (ўлик ҳолда) турдинг?” “Бир кун ё ярим кун”, деди у. Аллоҳ деди: “Йўқ, юз йил турдинг. Таом ва ичимлигингга қара, бузилган эмас. Энди эшагингни (чириб, суяклари ажраб кетганини) кўргин. (Бу ҳодисани Аллоҳнинг қудратини кўрсатиш) ва сени одамларга оят-ибрат қилиш учун (келтирдик). Бу суякларни қандай тиклаб, сўнг уларни гўшт билан қоплашимизни кўргин”. Қачонки унга бу нарсалар аниқ кўрингач: “Албатта Аллоҳ ҳамма нарсага қодир эканини биламан”, деди» (*Бақара*, 259).*

Ушбу оятдан вақтни яратган Аллоҳ унга Ўзи мутлақо боғлиқ эмаслиги аниқ кўриниб турибди. Инсон эса, Аллоҳ белгилаб берган вақтга боғлиқдир. Қуръон аниқ хабар берганидай, инсон ҳатто қанча вақт ухлаганини аниқлашга ҳам қодир эмас. Демак, моддиончилар каби вақтнинг мутлақ ҳақиқат экани ҳақида сўз юритиш ақлсизликдан бошқа нарса эмас.

Ўрисчадан
Аҳмад МУҲАММАД
таржумаси